

Raport
Diagnoza powiązań międzynarodowych w JST
w Województwie Śląskim

*Obserwatorium Specjalistyczne Technologie dla Ochrony
Środowiska*

Spis treści

1.	Wprowadzenie	4
2.	Zakres raportu	5
3.	Podstawy prawne współpracy zagranicznej.....	6
3.1	Podstawy prawne współpracy zagranicznej w aktach międzynarodowych.....	6
3.2	Współpraca zagraniczna w prawie krajowym	7
4.	Formy współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego.....	9
4.1	Transfer wiedzy i wymiana doświadczeń	12
4.2	Realizacja projektów	14
4.3	Konferencje, seminaria, spotkania	16
4.4	Wymiana młodzieży	18
4.5	Wspólna organizacja i udział w wydarzeniach o różnej tematyce	19
4.6	Podsumowanie	20
5.	Doświadczenia i praktyki współpracy międzynarodowej wybranych jednostek samorządu terytorialnego - przykłady	22
5.1	Organizacje międzynarodowe	22
5.2	Wyróżnienia Rady Europy	23
5.3	Inicjatywy powstałe w wyniku współpracy międzynarodowej	25
5.4	Uczestnictwo w projektach międzynarodowych.....	27
5.5	Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej.....	32
6.	Możliwości finansowania działań we współpracy międzynarodowej.....	33
7.	Wnioski i rekomendacje	38
8.	Materiały źródłowe	41

Spis rysunków

Rysunek 1 Struktura umów o współpracy partnerskiej.....	9
Rysunek 2 Struktura umów partnerskich JST województwa śląskiego w podziale na podregiony.....	10
Rysunek 3 Struktura współpracy w odniesieniu do obszary współpracy.....	11
Rysunek 4 Struktura współpracy w odniesieniu do przedmiotu współpracy	11
Rysunek 5 Struktura obszarów współpracy w przedmiocie transfer wiedzy i wymiana doświadczeń. 12	
Rysunek 6 Struktura obszarów współpracy międzynarodowej w odniesieniu do transferu wiedzy i wymiany doświadczeń w podziale na analizowane podregiony.....	13
Rysunek 7 Struktura realizowanych projektów w ramach współpracy międzynarodowej.....	14
Rysunek 8. Wizyta partnerów projektu <i>Regeneration from Dereliction</i> na terenie Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku.....	15
Rysunek 9. Uczestnicy warsztatów terapeutycznych z Rybnika i Karwiny w Istebnej, lipiec 2013.....	16
Rysunek 10. Konferencja „Rewitalizacja jako uspołeczniony proces naprawy miast: wymiana polsko-niemieckich doświadczeń w ramach spotkania miast partnerskich Żory – Kamp-Lintfort”.	16
Rysunek 11. Procentowy udział obszarów tematycznych konferencji, seminariów, spotkań organizowanych w ramach współpracy międzynarodowej	16
Rysunek 12. Plakat informacyjny <i>International Congress on Cultural Tourism and Religion</i>	17
Rysunek 13. Grupa częstochowskiej młodzieży uczestnicząca w wymianie międzynarodowej	18
Rysunek 14 Procentowa strukturę obszarów współpracy w ramach wymiany młodzieży	18
Rysunek 15. Włoskie dzieci pokazują wspólnie opracowaną prezentację.	18
Rysunek 16 Procentowy udział obszarów współpracy w odniesieniu do organizowanych wydarzeń .	19
Rysunek 17. Regionalny Zespół Istebna na Festiwalu "Vsetinsky Krpec"	19
Rysunek 18. Jeden z uczestników jubileuszowej – 25-tej edycji biegu Złota Miła, 2014 r.....	20
Rysunek 19. Festiwal WszechSmaki w Bielsku – Białej,	20
Rysunek 20. Honorowa Tablica, przyznana Częstochowie w 1995 r.....	23
Rysunek 21. Nagroda Europy, przyznana Katowicom 17.04.2008 r.....	24
Rysunek 22 Dyplom Europejski, wręczony miastu Rybnik 26 czerwca 2003 r, podczas trzeciej w tym roku sesji Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy.....	24
Rysunek 23 Prezydent Bielska-Białej Jacek Krywult z Honorową Flagą Europy.....	25
Rysunek 24 Podręcznik „Poznaj atrakcyjne pogranicza”	27
Rysunek 25 Spotkania w ramach projektu	27
Rysunek 26 Zdjęcia ilustrujące miejsca akcji pilotowych	28
Rysunek 27 Spotkanie w ramach projektu	28
Rysunek 28 „Eko-brzmienia” - jedno z wydarzeń zrealizowane w ramach projektu	29
Rysunek 29 Logo projektu FOKS.....	29
Rysunek 30 Niebieska substancja – to analizowane w projekcie zanieczyszczenia	30
Rysunek 31 Logo projektu INCA-CE.....	30
Rysunek 32 Logo projektu RE_GREEN	30
Rysunek 33 Sesja treningowa dla przedstawicieli służb ratowniczych i ekspertów, Szczyrk 2011	31

1. Wprowadzenie

Niniejszy dokument został opracowany w ramach projektu systemowego pn. *Sieć Regionalnych Obserwatoriów Specjalistycznych* realizowanego w ramach Poddziałania 8.1.2 *Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie* Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w Województwie Śląskim współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Współpraca międzynarodowa samorządu gminnego nazywana jest często formą dyplomacji oddolnej, ponieważ angażuje we współpracę mieszkańców jednostek samorządu terytorialnego z różnych krajów. To sprawia, iż relacje nie odbywają się na poziomie rządów, najwyższych przedstawicieli państwa czy organizacji międzynarodowych, ale na poziomie społeczności lokalnych. Taka forma kooperacji prowadzi do lepszego poznania oraz zbliżenia się społeczeństw państw, a dzięki wymianie doświadczeń na polu różnych dziedzin przyczynia się do wprowadzenia usprawnień np. w zakresie gospodarki lokalnej oraz wpływa na ogólne poszerzenie wiedzy.¹

Rozwój współpracy międzynarodowej samorządu terytorialnego jest z jednej strony znakiem postępującej decentralizacji państw i rozwoju procesu integracji w Europie, z drugiej zaś rezultatem naturalnej potrzeby współdziałania ze środowiskiem międzynarodowym. Współpraca JST stanowi również odpowiedź na złożoność otoczenia każdego państwa spowodowaną m.in.: przejawem konieczności konkutowania regionów o zdobycie stabilnej pozycji gospodarczej.

Rozwijanie sieci współpracy w tym międzynarodowej jest jednym z podstawowych elementów programowania rozwoju lokalnego gminy. Jako cechą dobrze funkcjonującego samorządu coraz częściej wyróżnia się umiejętność efektywnego funkcjonowania w środowisku międzynarodowym, którego przejawem jest:

- budowanie partnerstwa,
- pozyskiwanie dotacji,
- aktywizacja i włączanie mieszkańców w realizację projektów i zamierzeń.

Przedmiotem niniejszego raportu jest analiza oraz podsumowanie doświadczeń wybranych JST województwa śląskiego, związanych z międzynarodowym wymiarem aktywności samorządu terytorialnego. W raporcie przedstawiono podstawy prawne współpracy zagranicznej, zdefiniowano i scharakteryzowano formy oraz obszary współpracy międzynarodowej realizowanej przez JST województwa śląskiego oraz opisano doświadczenia i praktyki wybranych samorządów w realizacji projektów w międzynarodowym partnerstwie. W dokumencie opisane zostały również potencjalne możliwości finansowania działań we współpracy międzynarodowej. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano wnioski i rekomendacje skierowane zarówno do samorządów lokalnych, jak również władz regionu określające kierunki działań dla zwiększenia efektywności działań podejmowanych w ramach współpracy międzynarodowej.

¹ Skorupska A., *Współpraca międzynarodowa samorządu gminnego*, Warszawa 2005, ISBN 83-89607-55-7
Obserwatorium Specjalistyczne Technologie dla Ochrony Środowiska
Główny Instytut Górnictwa
Katowice, 2015 r.

2. Zakres raportu

W celu zapewnienia rzetelności oraz wiarygodności przeprowadzonych badań jako próbę badawczą wybrano następujące podregiony oraz gminy tych podregionów:

- **Podregion częstochowski:** Częstochowa, Myszków, Kłobuck, Olkusz,
- **Podregion katowicki:** Chorzów, Katowice, Mysłowice, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice,
- **Podregion bytomski:** Radzionków, Tarnowskie Góry, Bytom, Piekary Śląskie,
- **Podregion sosnowiecki:** Będzin, Czeladź, Zawiercie, Dąbrowa Górnicza, Jaworzno, Sosnowiec
- **Podregion tyski:** Mikołów, Wiry, Imielin, Chełm Śląski, Tychy,
- **Podregion gliwicki:** Knurów, Pyskowice, Gierałtowice, Gliwice, Zabrze,
- **Podregion bielski:** Brenna, Bielsko - Biała, Żywiec,
- **Podregion rybnicki:** Jastrzębie Zdrój, Żory, Rybnik;

Badania zostały przeprowadzone z wykorzystaniem następujących metod i technik badawczych:

- analizy dokumentów i danych zastanych (*desk research*);
- badań jakościowych, poprzez przeprowadzenie indywidualnych wywiadów z wykorzystaniem formularza audytu absorpcji innowacji JST, służących lepszemu zrozumieniu zagadnień badawczych;
- analiz statystycznych i ilościowych, co umożliwiło wykorzystanie dostępnych wiarygodnych źródeł danych.

Dla potrzeb niniejszej pracy, określono następujący **zakres badań**:

- miasto partnerskie (kraj),
- czas trwania współpracy,
- przedmiot współpracy,
- obszary współpracy,
- najważniejsze inicjatywy.

W oparciu o przeprowadzone wstępne badania *desk research* wytypowano następujące tematy stanowiące **przedmiot współpracy** międzynarodowej JST województwa śląskiego:

- transfer wiedzy i wymiana doświadczeń,
- konferencje, seminaria, spotkania,
- realizacja projektów,
- wymiana młodzieży,
- organizacja i udział w imprezach,

natomiast jako **obszary współpracy** wskazano takie zagadnienia, jak:

- kultura,
- sport, turystyka,
- zdrowie i pomoc społeczna,
- gospodarka,
- zarządzanie miastem,
- praca samorządów lokalnych,
- edukacja,
- ochrona środowiska.

3. Podstawy prawne współpracy zagranicznej

3.1 Podstawy prawne współpracy zagranicznej w aktach międzynarodowych

Ramy prawne dla współpracy transgranicznej i bliźniaczej współpracy gmin i miast z zagranicznymi partnerami zostały zawarte w wielu dokumentach Rady Europy. Już w latach 50-tych XX wieku zwracano uwagę na regiony i możliwości ich współpracy w ramach integracji europejskiej.

Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi

21 maja 1980r. w Madrycie przyjęta została **Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi**, zwanej **Konwencją Madrycką**, określająca fundamenty prawne współpracy międzynarodowej. *Konwencja Madrycka* została ratyfikowana przez Polskę 10 marca 1993r.² Konwencja określa prawne i instrumentalne ramy współpracy regionów przygranicznych, stanowi również fundament współpracy transgranicznej³ wskazując, że współpraca między władzami lokalnymi i regionalnymi w Europie ułatwia skuteczną realizację ich celów, a w szczególności umożliwia poprawę stanu i rozwoju obszarów przygranicznych. Konwencja określa, że państwa – sygnatariusze powinny w najszerszym stopniu wspierać współpracę transgraniczną i w ten sposób przyczyniać się do postępu gospodarczego i społecznego obszarów przygranicznych oraz umacniania poczucia wspólnoty, które łączy narody i regiony Europy.

Europejska Karta Samorządu Lokalnego

15 października 1985 r. w Strasbourgu przyjęty został przez Radę Europy drugi ogólnoeuropejski dokument, który stanowi podstawę prawną wymiaru międzynarodowego jednostek samorządu terytorialnego - Europejską Kartę Samorządu Lokalnego - (*European Charter of Local Self-government*). Karta weszła w życie po trzech latach od jej uchwalenia – 1 września 1988 roku, po ratyfikacji przez cztery państwa.

Europejska Karta Samorządu Lokalnego określa ramy formalno-prawne oraz formy uczestnictwa społeczności lokalnych w kontekstach międzynarodowych w oparciu o standardy europejskie. W Karcie zapisane jest między innymi prawo społeczności lokalnych do współpracy ze społecznościami lokalnymi innych państw. Polska ratyfikowała Kartę w 1993r. z mocą obowiązującą od 1 marca 1994r.⁴

Europejska Karta Samorządu Regionalnego (EKSR)

Projekt Europejskiej Karty Samorządu Regionalnego (EKSR), przyjęty 5 czerwca 1997 r.⁵ stanowi kontynuację idei Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego. Karta przyznaje regionom uprawnienia do prowadzenia współpracy transgranicznej podobne do zawartych w EKSL uprawnieniach dla społeczności

² Ratyfikowana przez Polskę 10 marca 1993r. z mocą obowiązującą od 19 czerwca 1993r. Dz. U. 1993, nr 61, poz. 87. Oświadczenie rządowe o ratyfikacji. Dz. U. Nr 61, poz. 288.

³ Euroregiony – mosty do Europy bez granic. Red. W. Malendowski, M. Ratajczak, Dom Wydawniczy „Eliksa”, Warszawa, 2000

⁴ W 1994 roku, Karta weszła do polskiego systemu prawnego pod nazwą **Europejska Karta Samorządu Terytorialnego** (Dz. U. 1994, nr 124, poz. 607), co wynikało z błędnego tłumaczenia. Dopiero w 2006 roku, ówczesna Minister Spraw Zagranicznych, Anna Fotyga sprostowała nazwę na obecnie obowiązującą – Europejska Karta Samorządu Lokalnego (Dz.U. 2006 nr 154 poz. 1107).

Oświadczenie Rządowe z dnia 14 lipca 1994 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego, sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985 r. (Dz. U. Nr 124, poz. 608).

⁵ *Recommendation 34 (1997) on the draft European charter of regional self-government*, <https://wcd.coe.int/>, dostęp: 14.08.2015

lokalnych. Według zapisów Karty region to podmiot samorządowy prowadzący własną politykę i współpracę międzynarodową. Regiony powinny posiadać uprawnienia do tworzenia własnego ustawodawstwa w ramach określonych ustawami poszczególnych krajów członkowskich.

Mimo realizowanych nad nią prac oraz pozytywnych rekomendacji⁶, Europejska Karta Samorządu Regionalnego nie jest jednakże oficjalnym aktem prawa międzynarodowego, bowiem dokument ten nie uzyskał niezbędnego wsparcia ze strony państw członkowskich Rady Europy, ani też aprobaty jej organu stanowiącego, którym jest Komitet Ministrów. Dlatego też zapisy EKSR nie weszły do polskiego systemu prawnego.

Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych Europy

14 stycznia 1994 roku decyzją Komitetu Ministrów RE utworzono Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych Europy (*Congres Permanente des Pouvoirs Locaux et Regionaux de l'Europe – CPLRE*), który od 1994 roku zastąpił Stałą Konferencję Władz Lokalnych i Regionalnych Europy. W skład Kongresu wchodzi dwie izby, Izba Władz Lokalnych oraz Izba Regionów. Kongres jest trzecią siłą obok Komitetu Ministrów i Zgromadzenia Parlamentarnego - organem Rady Europy. Uzyskał prawo do bezpośredniego przedstawiania własnych projektów Komitetowi Ministrów (organ decyzyjny).

Kongres pełni głównie funkcje konsultacyjne, lecz posiada wyższy stopień reprezentatywności na szczeblu lokalnym i regionalnym. Aktualnie Kongres liczy 281 członków reprezentujących ponad 150 tysięcy społeczności terytorialnych Europy i posiada klauzulę kompetencyjną. Ze względu na ograniczony zakres możliwości prawnych i normatywnych Rady Europy (która za zadanie ma opracowywanie konwencji międzynarodowych wymagających ratyfikowania przez kraje członkowskie) CPLRE posiada większy i wyraźniejszy wpływ na sytuację samorządów europejskich.

3.2 Współpraca zagraniczna w prawie krajowym

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Najważniejszym aktem prawnym regulującym międzynarodową współpracę jednostek samorządu terytorialnego jest **Konstytucja RP**, która dopuszcza prawo do zrzeszania się jednostek samorządu terytorialnego i przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych oraz współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

W art. 172 Konstytucji RP postanowiono:

- jednostki samorządu terytorialnego mają prawo zrzeszania się,
- jednostka samorządu terytorialnego ma prawo przystępowania do międzynarodowych,
- zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych oraz współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

Obecnie w Polsce, zarówno na podstawie Konstytucji, ustaw, jak i ratyfikowanych umów międzynarodowych można określić podstawowe zasady współpracy międzynarodowej na szczeblu lokalnym i regionalnym, a także formy tejże współpracy.

Priorytety polskiej polityki zagranicznej 2012-2016

W marcu 2012 roku Rada Ministrów przyjęła **Priorytety polskiej polityki zagranicznej** - pierwszą wieloletnią strategię polityki zagranicznej (w tym europejskiej) Polski od 1989 roku. Jest to kluczowy dokument, wyznaczający kierunki polskiej dyplomacji. Służy koordynacji działań organów administracji rządowej w odniesieniu do stosunków zewnętrznych, a także przedstawia obywatelom wizję i najważniejsze zadania polskiej polityki zagranicznej w perspektywie roku 2016.

Innym istotnym dokumentem określającym kierunki promocji interesów Polski są roczne **Założenia Polskiej Polityki Zagranicznej**. Zatwierdza je Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw

⁶ *Opinion of the Committee of the Regions on the "Recommendation of the Congress of Local and Regional Authorities of Europe on a European Charter of Regional Self-Government"*, Official Journal C 144 , 16/05/2001 P. 0005 – 0008, <http://eur-lex.europa.eu/>, dostęp: 14.08.2015

Zagranicznych. Założenia stanowią wytyczne dla innych resortów, opracowujących własne plany współpracy zagranicznej. Dokumentowi nadawana jest klauzula „zastrzeżone”.

Ustawa o samorządzie województwa

Zgodnie z Ustawą z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie województwa*⁷ współpraca zagraniczna jest nie tylko prawem, ale też obowiązkiem. Do zadań samorządu województwa należy bowiem organizowanie współpracy ze strukturami samorządu regionalnego w innych krajach i z międzynarodowymi zrzeszeniami regionalnymi.

Samorząd województwa, przy formułowaniu strategii rozwoju województwa i realizacji polityki jego rozwoju, współpracuje m.in. z organizacjami międzynarodowymi i regionami innych państw, zwłaszcza sąsiednich.

Sejmik województwa uchwała Priorytety współpracy zagranicznej województwa, określające:

- główne cele współpracy zagranicznej,
- priorytety geograficzne przyszłej współpracy,
- zamierzenia co do przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń regionalnych.

Ustawa o zasadach przystępowania jednostek samorządu do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych

Zasady realizowania współpracy międzynarodowej poprzez tworzenie sformalizowanych struktur są uregulowane w Ustawie z dnia 15 września 2000r. *o zasadach przystępowania jednostek samorządu do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych*⁸. W myśl ustawy jednostki samorządu terytorialnego mogą przystępować do zrzeszeń i uczestniczyć w nich w granicach swoich zadań i kompetencji, działając zgodnie z polskim prawem wewnętrznym, polityką zagraniczną państwa i jego międzynarodowymi zobowiązaniami.

Decyzja o przystąpieniu jednostki do zrzeszenia międzynarodowego wymaga podjęcia uchwały organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego (rady) przyjętej bezwzględną większością głosów ustawowego składu. Uchwałę należy następnie przesłać do wojewody w celu zaopiniowania. Wojewoda przesyła dokumenty ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych.

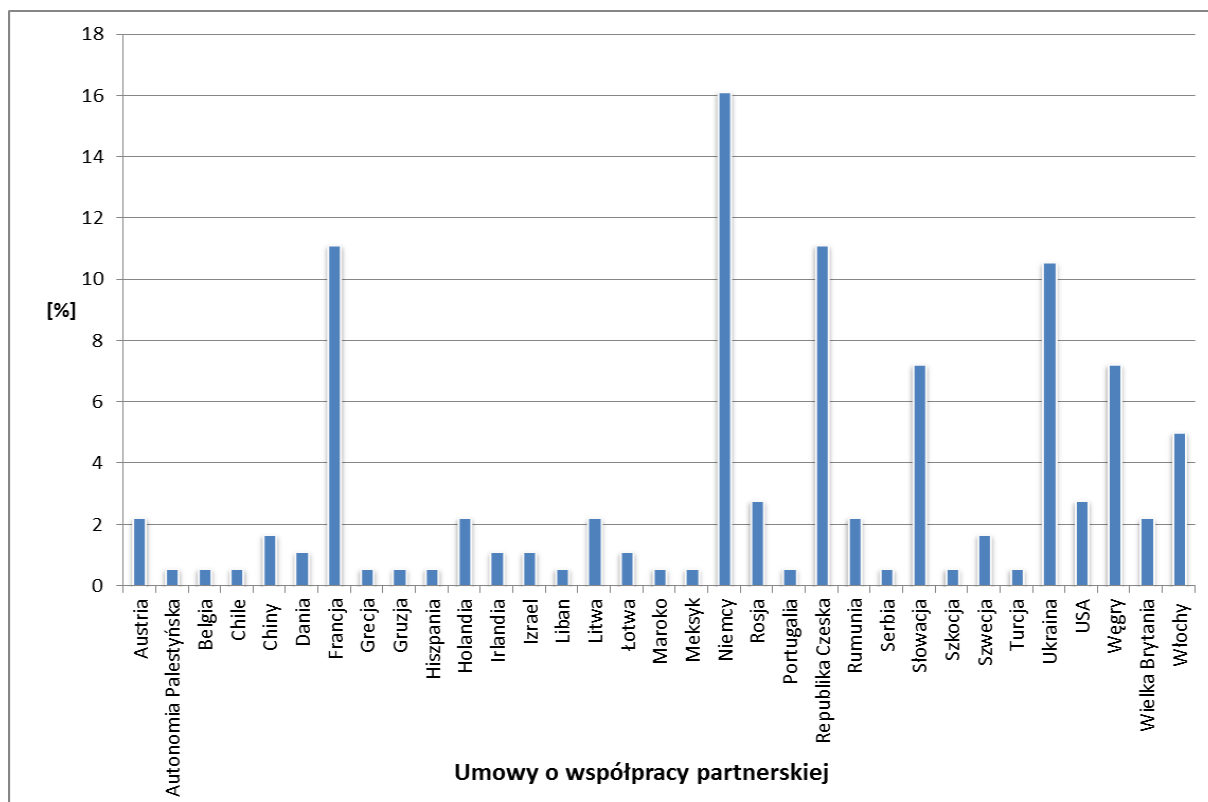
⁷ zgodnie z Obwieszczeniem Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 11 marca 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o samorządzie województwa (Dz.U. 2013 poz. 596)

⁸ Dz.U. 2000 nr 91 poz. 1009

4. Formy współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego

Jak wynika z przeprowadzonych badań tematyka, formy i intensywność prowadzonej współpracy jest bardzo zróżnicowana jednostki samorządu terytorialnego województwa śląskim pod względem.

Wśród przeanalizowanych gmin największy odsetek podpisanych umów o współpracy partnerskich stanowiły umowy zawarte z samorządami z **Niemiec – 16%, Francji, Republiki Czeskiej, Ukrainy –** po ok. 11% oraz Słowacją - 7%, a także Węgrami – 7%. Do samorządów, z którymi miasta województwa śląskiego chętnie nawiązują współpracę należą również podmioty z Włoch (ok. 5%), później Rosji i Stanów Zjednoczonych Ameryki (USA). Na poniższym wykresie przedstawiono ilość zawieranych, przez śląskie miasta, umów o współpracy w podziale na kraje z jakimi nawiązana została współpraca.

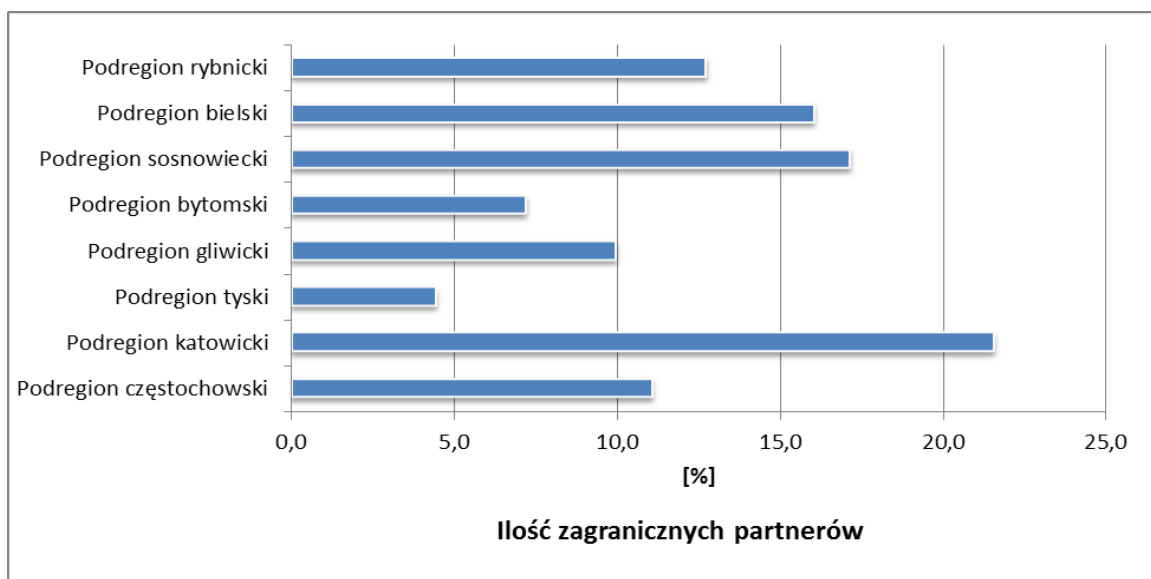

Rysunek 1 Struktura umów o współpracy partnerskiej

Źródło: Analiza GIG

Poza krajami Europy, niektóre z miast regionu nawiązują kontakty i współpracę z miastami położonymi w różnych częściach świata tj.: Autonomia Palestyńska (Częstochowa), Chile (Bielsko-Biała), Maroko (Sosnowiec), Meksyk (Częstochowa), Liban (Zabrze).

Analiza gmin w poszczególnych podregionach pod względem ilości podpisanych umów o współpracy – liczby zagranicznych partnerów, wykazała, iż miastem posiadającym największą liczbę partnerów jest Bielsko (16 partnerów), dalej Zabrze (13 partnerów), Katowice (12 partnerów). Jednocześnie należy zauważyć, iż spośród wszystkich umów partnerskich zawartych przez gminy województwa śląskiego poddane badaniu, ponad 21% partnerstw zagranicznych realizowanych jest przez gminy podregionu katowickiego. Poniżej przedstawiono porównanie podregionów województwa śląskiego pod względem liczby posiadanych partnerów zagranicznych.

Rysunek 2 Struktura umów partnerskich JST województwa śląskiego w podziale na podregiony

Źródło: Analiza GIG

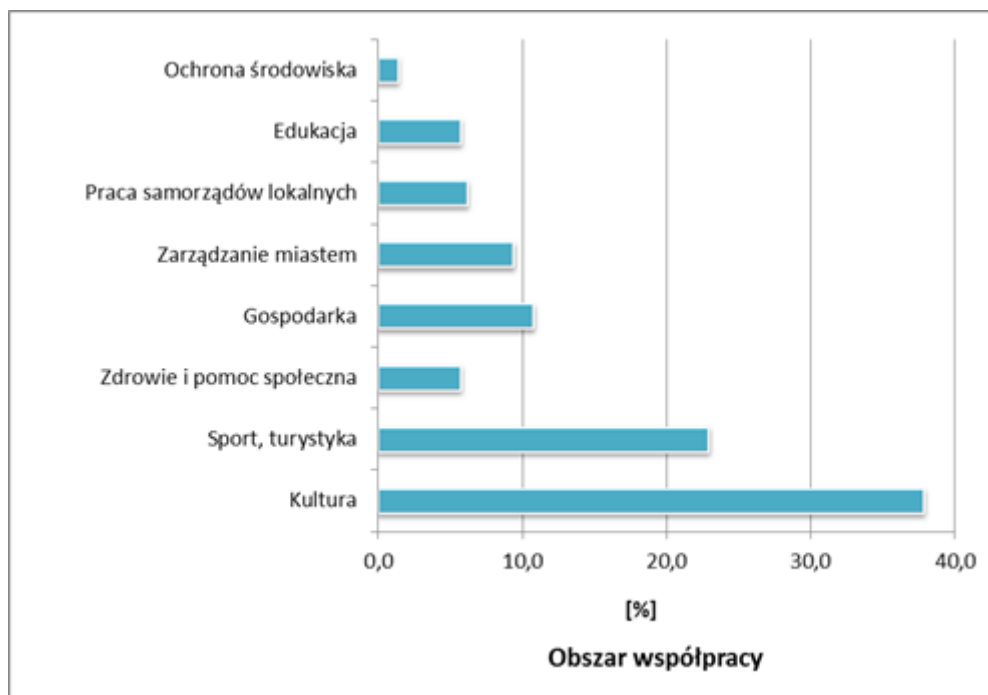
Jednocześnie, równie ważnym wskaźnikiem aktywności poszczególnych JST we współpracy międzynarodowej, poza liczbą partnerów, jest czas trwania współpracy i przede wszystkim intensywność podejmowanych w tym czasie wspólnych działań.

Analizując okres trwania współpracy można stwierdzić, iż miastem (wśród analizowanych), które może pochwalić się najdłużej trwającą współpracą jest Rybnik (umowa z miastem Saint Vallier we Francji podpisana została w 1961 r.). Było to pierwsze tego rodzaju porozumienie w historii międzynarodowych kontaktów polskich miast⁹. Na cześć współpracy pomiędzy Rybnikiem, a Saint Vallier w latach 1961-1965 każde z miast nazwało jedną z głównych ulic imieniem bliźniaka – w Rybniku jest ulica „Saint Vallier”, a w Saint Vallier ulica „Rybnik”. Współpraca Rybnika z Saint Vallier opiera się głównie na wymianach kulturalnych pomiędzy szkołami oraz na licznych wzajemnych wizytach przedstawicieli obu miast.

Innym miastem, które posiada duże doświadczenie w realizacji działań na rzecz rozwoju współpracy partnerskiej są Tarnowskie Góry, które rozpoczęły współpracę z Bernburg w Niemczech w 1968 r. Także w tym przypadku współpraca polega głównie na wymianie kulturalnej i wymianie młodzieży.

Pod względem **obszaru tematycznego podejmowanej współpracy** gminy województwa śląskiego najchętniej podejmują działania w obszarze kultury (38,3%) oraz sportu i turystyki (23,2%). Najmniej inicjatyw podejmowanych jest w obszarze zdrowia i pomocy społecznej. Jak wynika z przeprowadzonych badań coraz częściej podejmowana jest współpraca gospodarcza JST. Poniżej przedstawiono strukturę współpracy międzynarodowej wybranych gmin województwa śląskiego w odniesieniu do analizowanych obszarów współpracy.

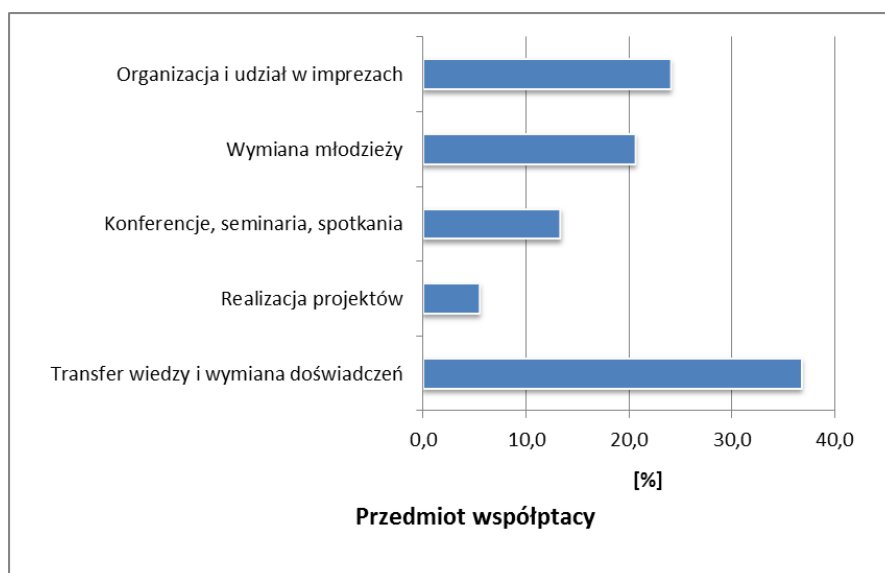
⁹ <http://www.rybnik.eu>, dostęp: 24.04.2015

Rysunek 3 Struktura współpracy w odniesieniu do obszary współpracy

Źródło: Analiza GIG

We wszystkich wymienionych obszarach, prowadzone działania były zróżnicowane pod względem przedmiotu współpracy. Analiza wytypowanych tematów stanowiących **przedmiot współpracy międzynarodowej** wykazała, iż wśród gmin województwa śląskiego poddanych badaniu dominującym jest transfer wiedzy i wymiana doświadczeń (ok. 36,7%). W dalszej kolejności organizacja oraz udział w wydarzeniach i imprezach (głównie w obszarze kultury) – ok.24% oraz wymiana młodzieży – ok. 20%. Znacznie rzadziej gminy angażują się w realizację, wspólnie z zagranicznymi partnerami, projektów oraz konferencji i seminariów. Poniższy wykres obrazuje zakres współpracy w przyjętym katalogu realizowanych form współpracy.

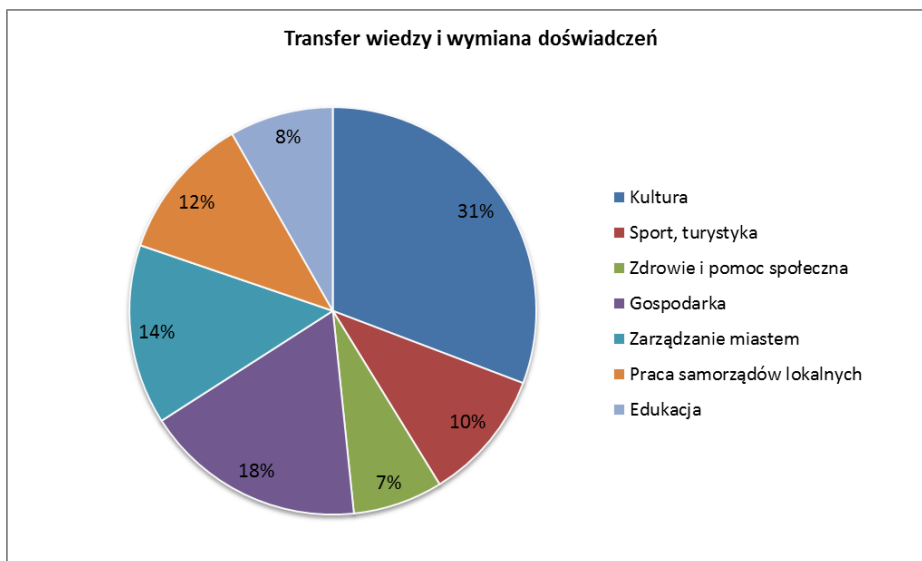

Rysunek 4 Struktura współpracy w odniesieniu do przedmiotu współpracy

Źródło: Analiza GIG

4.1 Transfer wiedzy i wymiana doświadczeń

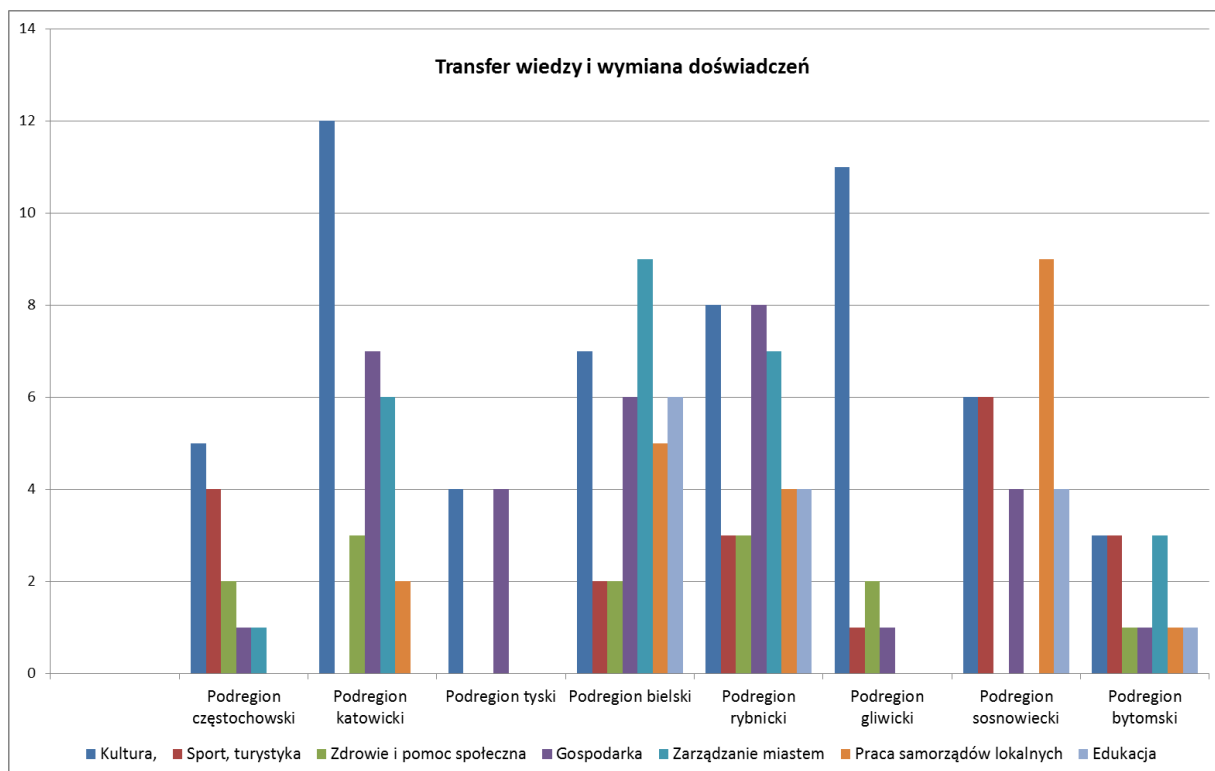
Przedmiot współpracy **transfer wiedzy i wymiana doświadczeń** w analizowanych gminach województwa śląskiego polega głównie na wymianie pracowników samorządu i administracji, a także wymianie międzyszkolnej. Tematami, które najczęściej są przedmiotem wymiany wiedzy śląskich gmin z partnerami z zagranicy są: zasoby kulturowe, dokonania w obszarze kultury, zagospodarowanie terenów przemysłowych i rewitalizacja, promocja przedsiębiorczości. Najwięcej działań podejmowanych jest w obszarze kultury (31%), gospodarki (18%) oraz zarządzania miastem (14%). Poniżej przedstawiono wykres ilustrujący procentową strukturę obszarów współpracy w przedmiocie transfer wiedzy i wymiana doświadczeń.

Rysunek 5 Struktura obszarów współpracy w przedmiocie transfer wiedzy i wymiana doświadczeń

Źródło: Analiza GIG

Jak wspomniano we wstępie współpraca międzynarodowa w gminach realizowana jest w różnych obszarach i z różną intensywnością. Porównując wyniki analiz, w przedmiocie współpracy transfer wiedzy i wymiana doświadczeń, przeprowadzonych na wybranej grupie jednostek samorządu terytorialnego można stwierdzić, iż najbardziej aktywnymi podregionami, działającymi na wielu polach współpracy są podregion bielski oraz rybnicki. Podregionami, w których intensywność działań podejmowanych w ramach współpracy w obszarze kultury jest szczególnie dominująca jest podregion katowicki oraz gliwicki. Na wykresie poniżej przedstawiono strukturę obszarów współpracy w odniesieniu do transferu wiedzy i wymiany doświadczeń w podziale na analizowane podregiony.

Rysunek 6 Struktura obszarów współpracy międzynarodowej w odniesieniu do transferu wiedzy i wymiany doświadczeń w podziale na analizowane podregiony

Źródło: Analiza GIG

Przykłady

Spośród dobrych przykładów współpracy dotyczącej transferu wiedzy i wymiany doświadczeń należy wymienić powołanie w mieście **Katowice** w ramach współpracy z francuskim miastem Saint-Etienne, Domu Miasta Saint-Etienne w Katowicach (*Dom współpracy polsko-francuskiej (D.M.SE.K.)*) zajmujący się wspieraniem i doradztwem dla firm francuskich, zainteresowanych rynkiem Śląska oraz współpracą z funkcjonującymi na terenie regionu przedsiębiorstwami. Inicjatywa służy również przedsiębiorcom poszukującym partnerów we Francji oraz zapewnia pomoc w rozpoznaniu rynku lokalnego i ogólnokrajowego.

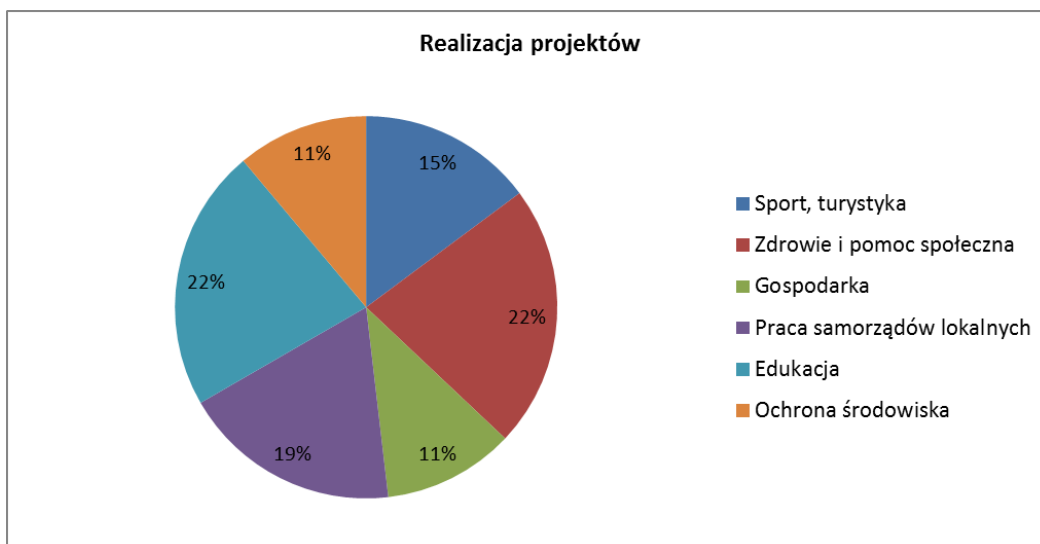
Przykładem działań w obszarze kultury podejmowane przez **region gliwicki** są:

- w ramach współpracy miasta **Knurowa** z Kazincbarcika (Węgry) utworzono węgierską izbę pamięci w Knurowie (Miejskie Przedszkole nr 12), a także utworzono izbę śląską w przedszkolu w Kazincbarcika.
- w wyniku współpracy gminy **Pyskowice** z miastem La Ricamarie (Francja) utworzono Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Francuskiej w Pyskowicach, które nieformalnie istnieje od 1997 roku. Stowarzyszenie prowadzi działania na rzecz kulturowego, społecznego i ekonomicznego rozwoju społeczności lokalnej oraz pracuje na rzecz międzynarodowej integracji mieszkańców miasta, a w szczególności z zaprzyjaźnionym miastem La Ricamarie we Francji. Do zadań Stowarzyszenia należy również inicjowanie i wspieranie działalności społeczności lokalnej w dziedzinie oświaty, kultury i sportu oraz propagowanie ich osiągnięć a także organizowanie międzynarodowej wymiany mieszkańców Pyskowic oraz okolicznych gmin w ramach celów stowarzyszenia.
- w ramach współpracy miasta **Zabrze** i Freiberg (Niemcy) realizowane są wspólne działania marketingowe mające na celu wypromowanie dziedzictwa postindustrialnego obu miast (m.in. opracowanie wspólnej ulotki promującej Kopalnię „Guido” i kopalnię srebra we Freibergu, którą rozdawano podczas Targów Turystyki w Berlinie, organizacja targów turystyki w Zabrzu, w których udział brali przedstawiciele Freiberga).

W zakresie transferu wiedzy i wymiany doświadczeń **miasto Zabrze** może pochwalić się podejmowanymi w ramach współpracy międzynarodowej inicjatywami z zakresu wymiany gospodarczej w obszarze medycyna. Zabrze realizowało również wspólne działania z miastami z Ukrainy oraz z miastem Zahle (Liban). W wyniku tych działań: Śląskie Centrum Chorób Serca utrzymuje kontakty ze Szpitalami Miejskimi na Ukrainie (wymiana personelu medycznego), w 2002 r. została podpisana umowa dotycząca współpracy Oddziału Neonatologicznego Szpitala w Równem, a mieszczącą się w Zabrzu Kliniką Perinatologii i Ginekologii Szpitala Klinicznego Nr 1 Śląskiej Akademii Medycznej.

4.2 Realizacja projektów

W przypadku analizy podejmowanych wspólnie z zagranicznymi partnerami działań w obszarze realizacji projektów, należy stwierdzić, iż takich działań jest relatywnie niewiele, a podpisane porozumienia na rzecz współpracy rzadko przekładają się na realizację wspólnych inicjatyw w postaci projektów finansowanych ze środków własnych czy zewnętrznych np. dotacyjnych. Takie inicjatywy podejmowane są najczęściej w obszarze edukacji, zdrowia i pomocy społecznej oraz pracy samorządów lokalnych. Poniższy wykres wskazuje na intensywność realizowanych projektów w poszczególnych obszarach współpracy.

Rysunek 7 Struktura realizowanych projektów w ramach współpracy międzynarodowej

Źródło: Analiza GIG

Największą aktywność w realizacji wspólnych projektów w różnych obszarach wskazują gminy podregionu bielskiego, rybnickiego oraz katowickiego i gliwickiego.

Przykłady

Jednym z przykładów doświadczeń wspólnie realizowanych projektów jest projekt zainicjowany w wyniku współpracy **miasta Katowice** z miastem Ostrawa (Republika Czeska) pn. *Przywracanie starych terenów przemysłowych do gospodarki lokalnej w Europie* współfinansowany ze środków Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego, w którym uczestniczyły również Węgry (miasto Miskolc) oraz miasto Koszyce (Słowacja).

Miasto Knurów w ramach współpracy z miastami Kazincbarcika (Węgry), Svit (Słowacja) zrealizował projekt dofinansowany grantem Komisji Europejskiej w ramach programu *Town-Twinning* p.n.

Spotkania Obywateli – rola młodzieży w budowaniu demokracji lokalnej (część A) oraz Tożsamość kulturowa państw Unii Europejskiej (część B).

Przykładem realizacji projektu we współpracy międzynarodowej w zakresie wymiany doświadczeń dotyczących pracy samorządów lokalnych jest projekt zainicjowany przez **miasto Bielsko – Biala** we współpracy z miastem Bierdiańsk (Ukraina) pn. *Strategie rozwoju jako narzędzia wspierania przemian demokratycznych i wolnorynkowych - na podstawie doświadczeń Gminy Bielsko-Biala*.

Jastrzębie Zdrój w wyniku współpracy partnerskiej z miastem Karwina (Republika Czeska) zrealizowało wspólny projekt *Spotkajmy się po drugiej stronie granicy*, którego celem była promocja walorów turystyczno-sportowo-rekreacyjno-kulturalnych Jastrzębia-Zdroju i Karwiny.

Natomiast jedna z inicjatyw **Rybnika** zrealizowana we współpracy z niemieckim Dorsten i francuskim Liévin polegała na wspólnym projekcie pt. *Regeneration from Dereliction* w ramach Programu Interreg IIIC w zakresie zagospodarowania terenów poprzemysłowych. Projekt realizowany był w latach 2004 – 2006.¹⁰ Wraz z miastami partnerskimi Dorsten (Niemcy) i Newtownabbey (Irlandia Północna). Rybnik realizował również projekt pn. *Increase Youth Competence* (INYOUCOM) w ramach programu unijnego *Młodzież w działaniu*. Za główny cel projektu postawiono angażowanie młodych ludzi do uczestnictwa w życiu politycznym i administracyjnym swojego miasta. Rybnik w projekcie reprezentowali radni Młodzieżowej Rady Miasta Rybnika.

Rysunek 8. Wizyta partnerów projektu *Regeneration from Dereliction* na terenie Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku.

Źródło:

https://www.dorsten.de/Wirtschaft/INTERREG_IIIC_English/3_conference.htm dostęp: 12.08.2015 r.

W ramach programu URBACT II **Bytom** brał udział w realizacji projektu *LC-Facil*. W realizacji projektu uczestniczyli partnerzy z Niemiec, Szwecji, Wielkiej Brytanii, Francji, Hiszpanii, Węgier. Celem projektu było wypracowanie polityk i narzędzi ułatwiających wdrożenia zapisów *Karty Lipskiej na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich*. Miasto Bytom, w ramach prac Lokalnej Grupy Wsparcia, przy udziale ekspertów oraz korzystając z doświadczeń miast partnerskich, wypracowało koncepcję systemu monitoringu i ewaluacji zintegrowanego zrównoważonego rozwoju Bytomia.

Żory wraz ze swoimi miastami partnerskimi - francuskim Montceau-les-Mines, niemieckim Kamp-Lintfort, litewskim Pasvalys oraz ukraińskim Tetyjowem realizują, w ramach europejskiego programu *Europe for Citizens (Europa dla obywateli)*, projekt *Zarządzanie kryzysowe w europejskiej praktyce (The crisis management in European experience)*, którego celem jest wzajemne poznanie metod pracy w ramach zarządzania kryzysowego oraz wspólne wypracowanie skutecznych rozwiązań. We wrześniu 2015 r., w ramach działań związanych z realizacją projektu, w Żorach zostały przeprowadzone ćwiczebne manewry taktyczno-operacyjne oraz pokaz Grupy Szybkiego Reagowania. Ponadto uczestnicy projektu spotkali się z młodzieżą klas policyjnych, i wzięli udział w zawodach strzeleckich oraz odwiedzili Szkołę Policyjną w Katowicach i żorskie Muzeum Ognia. Spotkaniom towarzyszyły prezentacje, debaty i panele dyskusyjne¹¹.

¹⁰ https://www.dorsten.de/Wirtschaft/INTERREG_IIIC_English/INTERREG_IIIC.htm, dostęp: 12.08.2015

¹¹ <http://www.zory.pl/aktualnosci/89-aktualnosci-komunikaty/1139-sprawozdanie-z-realizacji-projektu-%E2%80%99Ezarz%C4%85dzanie-kryzysowe-w-europejskiej-praktyce%E2%80%99D.html>, dostęp: 16.09.2015

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Rybniku wspólnie z Galaxie CENTRUM POMOCI o.s., denní stacionář z Karwiny zrealizowało projekt mający na celu współpracę instytucji zajmujących się osobami niepełnosprawnymi. W ramach projektu odbyły się następujące działania: wspólne świętowanie *Dnia Godności Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną*, które miało miejsce w Rybniku, warsztaty terapeutyczne w Istebnej, spotkanie podsumowujące połączone z wystawą prac wykonanych w Istebnej, które zostało zorganizowane w Karwinie.

Rysunek 9. Uczestnicy warsztatów terapeutycznych z Rybnika i Karwiny w Istebnej, lipiec 2013.

Źródło: Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym

4.3 Konferencje, seminaria, spotkania

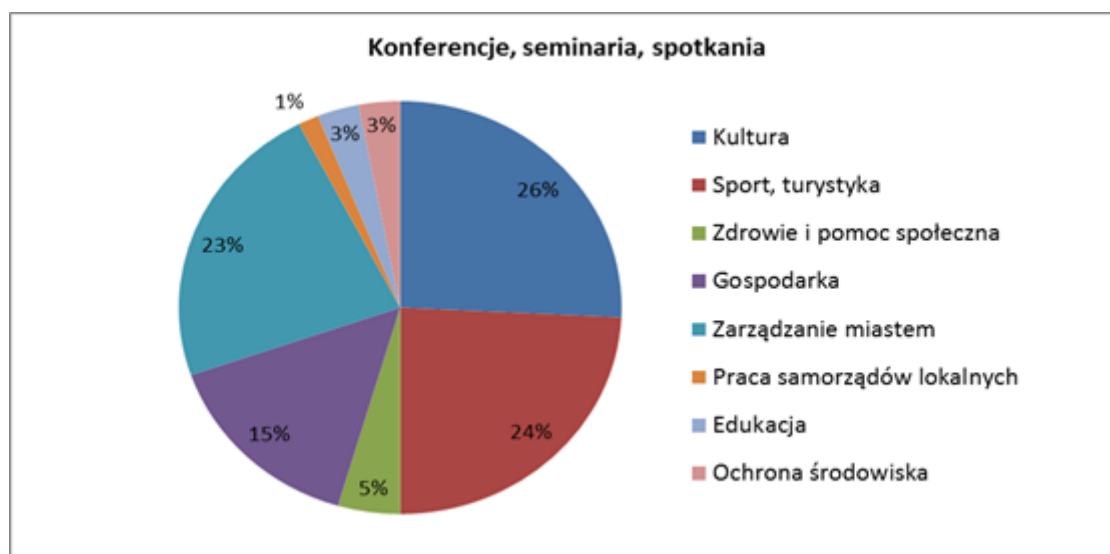

Rysunek 10. Konferencja „Rewitalizacja jako uspołeczniony proces naprawy miast: wymiana polsko-niemieckich doświadczeń w ramach spotkania miast partnerskich Żory – Kamp-Lintfort”.

Źródło: <http://www.zory24.pl/>, dostęp: 26.08.2015 r.

Organizowane w ramach podpisanych umów o współpracy konferencje, seminaria czy spotkania poświęcone są najczęściej obszarom: kultura – prezentacja dokonań artystycznych, turystyka – prezentacja oferty turystycznej (lub pielgrzymkowej, jak np. w przypadku Częstochowy), a także zarządzanie miastem. W ramach współpracy partnerzy uczestniczą także w seminariach gospodarczych. Gminy angażują się również w organizację szkoleń specjalistycznych np. w zakresie ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Coraz częściej organizowane są w ramach wzajemnej wymiany doświadczeń wydarzenia poświęcone ochronie środowiska oraz rewitalizacji terenów zdegradowanych.

Na wykresie poniżej przedstawiono procentowy udział obszarów współpracy w odniesieniu do organizowanych w ramach współpracy międzynarodowej konferencji, seminariów, spotkań.

Rysunek 11. Procentowy udział obszarów tematycznych konferencji, seminariów, spotkań organizowanych w ramach współpracy międzynarodowej

Źródło: Analiza GIG

Największe zaangażowanie w organizację i uczestnictwo w wydarzeniach tego typu możemy zaobserwować w analizowanych gminach podregionu bielskiego i rybnickiego. Organizacja seminariów i konferencji tematycznych jest bardzo powszechna w gminach przygranicznych, ponieważ sprzyja podejmowaniu wspólnych inicjatyw polegających m.in. na promocji oraz rozwiązywaniu podobnych problemów.

Przykłady

Współorganizacja lub uczestnictwo miast partnerskich w seminariach lub konferencjach o tematyce turystycznej jest bardzo powszechne i postrzegane jako dobra okazja zarówno do pogłębienia wiedzy dotyczącej historii i uwarunkowań rozwoju turystyki w miastach partnerskich, jak i do zaprezentowania oferty turystycznej gminy na forum międzynarodowym.

Wybrane przykłady:

- w 2002 r. w ramach obywatelskich się Międzynarodowych Targów Turystyki w Bielsku – Białej zorganizowane zostało seminarium „Turystyka Narzędziem Wspierania Integracji Europejskiej”, w którym udział wzięli m.in. przedstawiciele miast partnerskich Bielska - ukraińskiego Bierdiańska, czeskiego Frydka – Mistka, brytyjskiego Kirklees, włoskiego Monreale oraz serbskiego Kragujevac;
- w 2005 r. przedstawiciele **Bielska – Białej** wzięli udział w międzynarodowej konferencji „Technologie informatyczne w zarządzaniu turystyką i rekreacją” w Bierdiańsku;
- W 2008 r. przedstawiciele **Częstochowy** uczestniczyli w Międzynarodowym Kongresie „Turystyka kulturowa i religijna – wyzwania XXI wieku” odbywającym się w Povoa de Varzim w Portugalii. Podczas kongresu Prezydent Miasta wygłosił referat na temat "Badania i analiza ruchu turystyczno-pielgrzymkowego dla miasta Częstochowy", a ponadto przy tej okazji odwiedził miasto partnerskie Fatimę, gdzie odbyło się seminarium dotyczące zasad i doświadczeń współpracy sanktuariów i samorządów.

Rysunek 12. Plakat informacyjny
*International Congress on
Cultural Tourism and Religion*

Źródło: <http://sdt.unwto.org>,
dostęp: 31.08.2015

Przykładem współorganizacji lub uczestnictwa wraz z miastami partnerskimi w konferencjach naukowych i seminariach dotyczących różnych aspektów zarządzania miastem, może być udział przedstawicieli Powiatu Märkischer i Hrabstwa Wrexham w Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Zarządzanie jakością w jednostkach administracji publicznej”, która odbyła się w dniach 9 – 10 maja 2002 r. w **Rudach/k. Raciborza (powiat raciborski)**; w ramach której goście wygłosili referaty przedstawiające sposób obsługi klientów w jednostkach administracji publicznej w Niemczech i Wielkiej Brytanii.

Znacznie mniejszą aktywnością działań w zakresie organizacji wspólnych seminariów, czy konferencji charakteryzują się obszary dotyczące ochrony środowiska, czy ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Przykładami mogą być:

- udział lekarzy niemieckich w Kongresie Geriatryczno-Pneumologicznym w **Częstochowie**,
- konferencja „Rewitalizacja jako uspołeczniony proces naprawy miast” w ramach spotkania miast partnerskich **Żory** – Kamp-Lintfort,
- udział przedstawicieli **Bytomia** w konferencji w Recklinghausen odbywającej się w dniach 14-16 marca 2013 r., poświęconej współpracy samorządów,
- udział przedstawicieli **Bytomia** w konferencji w Douai we Francji, odbywającej się w dniach 18-19 października 2013, poświęconej działalności organizacji pozarządowych aktywizujących kobiety i osoby starsze.

4.4 Wymiana młodzieży

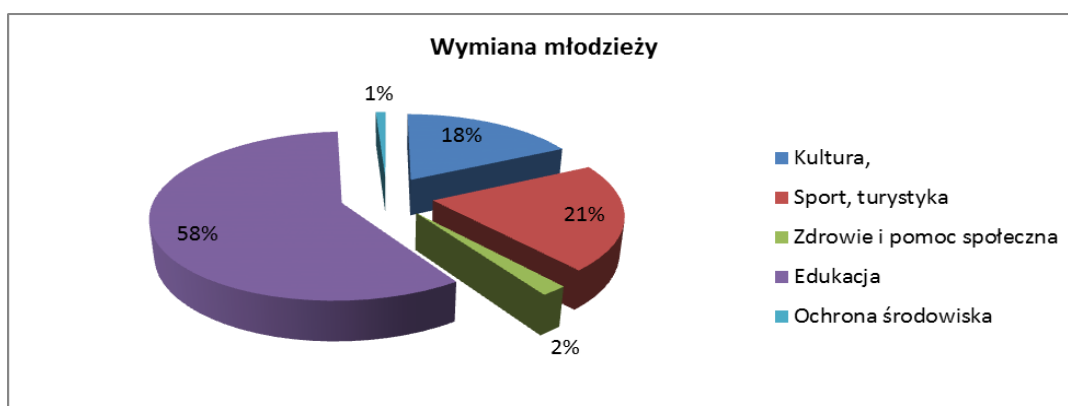

Rysunek 13. Grupa częstochowskiej młodzieży uczestnicząca w wymianie międzynarodowej

Źródło: <http://www.czestochowa.pl/>, dostęp: 27.08.2015

Wymiana młodzieży odbywa się najczęściej w ramach współpracy pomiędzy szkołami, a jej celem jest przede wszystkim nauka języka oraz wymiana doświadczeń w obszarze kultury, a także poznanie walorów turystycznych partnerów zagranicznych. Działania w obszarze edukacji – nauka języka dominują wśród innych obszarów współpracy stanowiąc 58% ogółu działań. Ochrona środowiska stanowi niewielki odsetek wśród tematów realizowanych w ramach wymiany młodzieży, natomiast jak wynika z przeprowadzonych analiz jest to obszar, który z roku na rok cieszy się coraz większym zainteresowaniem.

Poniżej na wykresie przedstawiono procentową strukturę obszarów współpracy w ramach wymiany młodzieży.

Rysunek 14 Procentowa struktura obszarów współpracy w ramach wymiany młodzieży

Źródło: Analiza GIG

Przykłady

Nowatorski projekt wymiany młodzieży między Młodzieżowym Ośrodkiem Wychowawczym w **Herbach k. Częstochowy** a Institution Ste Marie w Lourdes pod francuską nazwą *Opération Coup de Pouce (Współpraca młodzieży trudnej)* – realizowany w latach 1993 – 2002. Działania obejmowały wzajemne odwiedziny młodzieży, a przykładowo w 1996 r. wychowankowie z Herb własnoręcznie wykonali z drewna plac zabaw, który ofiarowali swoim kolegom z Lourdes, podczas gdy wychowankowie Institution Sainte Marie z Lourdes wykonali i przywieźli do Częstochowy werandę.

Gmina Poczesna jest od 2014 r. uczestnikiem projektu pt. *Edukacja w szkole – pomysłowe lekcje w ramach programu nauczania (EU Ropes in school Education - Imaginative Lessons across the Curriculum)* (Erasmus +K2) realizowanego w ramach programu Erasmus+. Realizacja programu pozwoliła na poznanie holistycznych metod nauczania w Turcji, Rumunii, Bułgarii, Włoszech oraz Polsce.

Bielsko – Biała: organizacja turnieju wiedzy o węgiersko-polskiej historii dla młodzieży szkolnej *Nasza wspólna historia*. W 2010 r. konkursie wzięły udział 4 polskie i cztery węgierskie szkoły z Szolnoka, impreza odbyła się w Budapeszcie, a nagrody wręczał osobiście burmistrz miasta Ferenc Szalay.

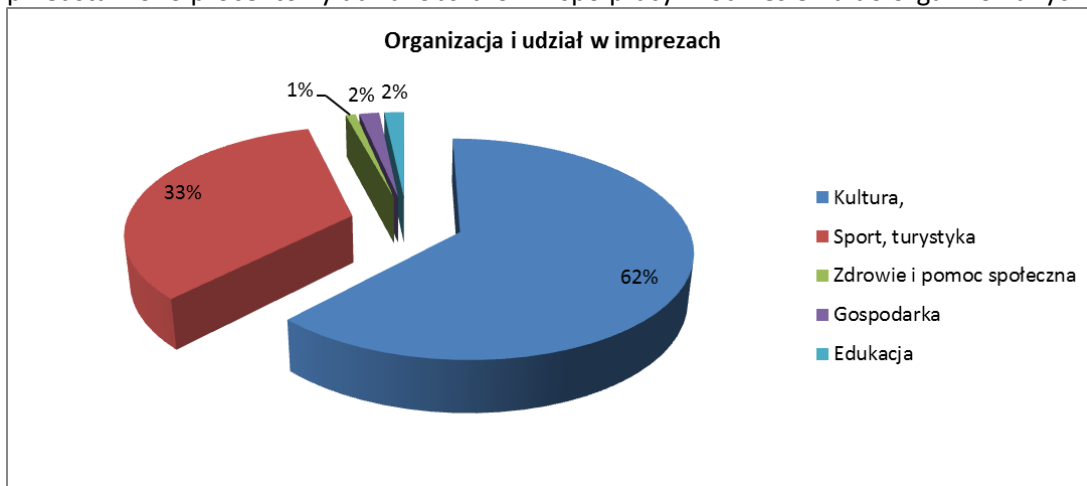

Rysunek 15. Włoskie dzieci pokazują wspólnie opracowaną prezentację.

Źródło: <http://www.europesinschool.com>,
dostęp: 12.08.2015

4.5 Wspólna organizacja i udział w wydarzeniach o różnej tematyce

Organizowane w ramach współpracy międzynarodowej wydarzenia – *eventy* odbywają się głównie w obszarze kultury, turystyki i sportu. Tego typu działań w porównaniu z innymi aktywnościami podejmowanymi przez gminy w województwie śląskim jest relatywnie dużo. Na poniższym wykresie przedstawiono procentowy udział obszarów współpracy w odniesieniu do organizowanych wydarzeń.

Rysunek 16 Procentowy udział obszarów współpracy w odniesieniu do organizowanych wydarzeń

Źródło: Analiza GIG

Porównując analizowane gminy poszczególnych podregionów można stwierdzić, iż największą aktywność w organizacji *eventów* wykazują gminy podregionów: bielskiego, rybnickiego, katowickiego, a także częstochowskiego.

Przykłady

Działania w dziedzinie kultury obejmują głównie udział partnerów w targach turystycznych, festiwalach zespołów folklorystycznych, konkursach muzycznych, fotograficznych, czy rysunkowych, plenerach malarskich, których efekty są następnie prezentowane mieszkańcom miasta, tzw. „Dniach Miasta”, Festiwalach Miast Partnerskich, itd. We współpracę w tym zakresie, poza administracją gminną, w sposób szczególny zaangażowane są m.in. teatry, zespoły artystyczne funkcjonujące na terenie gmin, organizacje pozarządowe.

Przykładowo:

- w Międzynarodowym Festiwalu Folklorystycznym "Vsetinsky Krpec", odbywającym się czeskim miasteczku Vsetin uczestniczył zarówno Zespół Regionalny **Istebna**, jak i oficjalna delegacja miasta **Bytom**;
- **Zabrze**: uczestnictwo artystów z Ukrainy (Równie) w Międzynarodowym Festiwalu Rysowania;
- **Częstochowa**: wystawa fotografii z amerykańskiego South Bend pt. *Morris - centrum sztuki scenicznej*, prezentowana z okazji *Dni Częstochowy*,
- **Katowice**: występy plenerowe kolońskiego młodzieżowego zespołu akrobatycznego *Cyrk Radelito* oraz koncert Chóru Policyjnego z Kolonii;
- **Bielsko – Biała**: występy Teatru Lalek BANIALUKA w Grand Rapids (USA).

Rysunek 17. Regionalny Zespół Istebna na Festiwalu "Vsetinsky Krpec"

Foto: B. Randysek, Źródło: <https://www.facebook.com/Istebna>, dostęp: 30.07.2015

Jako przykłady współpracy i współudziału w imprezach sportowych można wymienić:

- **Częstochowa:** corocznie organizowany Międzynarodowy Bieg Uliczny *Złota Miła Częstochowy*, w którym uczestniczą przedstawiciele zaprzyjaźnionych z Częstochową miast, m.in. niemieckiego Altoetting;
- **Zabrze:** udział zabrzańskich sportowców oraz przedstawicieli straży pożarnej i straży miejskiej w turniejach piłkarskich i tenisowych, zawodach straży pożarnych oraz turniejach straży miejskich w Trnawie;
- **Bielsko – Biała:** cykliczny udział młodych bielskich piłkarzy w corocznym Międzynarodowym Turnieju Piłkarskim YORKSHIRE CUP;
- **Bielsko – Biała:** udział drużyny samorządowej na turniejach piłki nożnej w Szolnoku (lata 2008 i 2011).

Rysunek 18. Jeden z uczestników jubileuszowej – 25-tej edycji biegu *Złota Miła*, 2014 r.

Źródło: <http://www.radiojura.com.pl>, 30.07.2015

Rysunek 19. Festiwal *WszechSmaki* w Bielsku – Białej,
Źródło: <http://bielskobiala.naszemiasto.pl>, dostęp: 30.07.2015

w tym także wykonawców z miast partnerskich. Imprezą towarzyszącą był **Festiwal kulinarno-podróżniczy *WszechSmaki***, w ramach którego można było degustować regionalne dania i wziąć udział w warsztatach kulinarnych.

Ciekawą inicjatywą jest **Festiwal Miast Partnerskich *Poznajmy się***, organizowany corocznie w Bielsku – Białej. Celem festiwalu jest przybliżanie tradycji, kultury i oferty turystycznej miast partnerskich. W 2015 r. odbyła się już jego 11 edycja. Przez trzy dni można było bliżej poznać atrakcje turystyczne miast partnerskich: Baia Mare (Rumunia), Frydka-Mistka (Czechy), Grand Rapids (USA), Szolnoku (Węgry), Trzyńca (Czechy), Wolfsburga (Niemcy) oraz Ustki¹², czemu towarzyszyło wiele atrakcji kulturalnych i koncertów,

4.6 Podsumowanie

Podsumowując, współpraca międzynarodowa w Województwie Śląskim realizowana jest z różnym natężeniem we wszystkich wymienionych obszarach. Forma współpracy oraz jej intensywność zależy od woli i zaangażowania obu stron partnerstwa i koncentruje się głównie wokół transferu wiedzy i wymiany doświadczeń. Można zauważyć, że podejmowane działania i inicjatywy dotyczą przede wszystkim obszaru współpracy kultura oraz edukacja. Działania te polegają głównie na prezentacji własnego dorobku i osiągnięć w kulturze oraz wymiany miedziarzy (nauka języka). Natomiast zapisy umów o współpracy międzynarodowej wskazują, iż pól do podejmowania wspólnych inicjatyw jest więcej. Niestety takie możliwości nie są w pełni wykorzystywane. Współpraca gospodarcza, obszar o dużym potencjale rozwojowym i mogącym przynieść wymierne korzyści gminom, jest podejmowana relatywnie rzadko. Niemniej, jak wynika z rozmów z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego, gminy coraz częściej dostrzegają potrzebę angażowania się w tego typu działania. Niewielki jest również odsetek gmin, w których podpisanie umowy o współpracy

¹² <http://bielskobiala.naszemiasto.pl>, dostęp: 30.07.2015

przekładałoby się na wspólne działania projektowe. Takie projekty najczęściej realizowane są z partnerami bezpośrednio sąsiadującymi z gminami województwa.

W najbliższych latach wyzwaniem dla naszego regionu będzie podjęcie działań mających na celu intensyfikację współpracy gmin województwa z partnerami zagranicznymi. W tym zakresie, konieczne jest podjęcie dialogu na temat kierunków współpracy, możliwości inicjowania i realizacji projektów przede wszystkim w obszarach regionalnej specjalizacji. To wymaga przeprowadzenia szczegółowych badań i analiz a następnie akcji informacyjnej skierowanej do szerokiego grona odbiorców. Istotne jest również włączenie w działania w partnerstwie międzynarodowym podmiotów gospodarczych, co mogłoby skutkować osiągnięciem większych korzyści ekonomicznych dla rozwoju gmin. Oprócz budowania świadomości dotyczących możliwych korzyści z realizacji wspólnych działań, ważne jest wzmocnienie kompetencji kadry administracji samorządowej, co ułatwiłoby podejmowanie i angażowanie się w tego typu działania. Szczególnie istotnym obszarem jest kształtowanie postaw przedsiębiorczości, wdrażania innowacyjnych rozwiązań do praktyki zarządzania gminami, kształtowanie warunków rozwoju innowacji społecznych. Wszystkie te zagadnienia mogą być przedmiotem wspólnych projektów, wspólnego eksperymentowania, poszukiwania własnych modeli wdrożeniowych uwzględniających lokalne uwarunkowania oraz kontekst społeczno – gospodarczy.

5. Doświadczenia i praktyki współpracy międzynarodowej wybranych jednostek samorządu terytorialnego - przykłady

5.1 Organizacje międzynarodowe

Realizacja wspólnych międzynarodowych przedsięwzięć pozytywnie wpływa na konkurencyjność terytorialną, społeczną i ekonomiczną samorządów, a także całego województwa.

Za wartościowe i odpowiadające aktualnym wyzwaniom rozwojowym uznaje się podjęcie współpracy w obszarach, takich jak: **gospodarka - rynek pracy, transport, ochrona środowiska, ochrona zasobów (energii)**.

Możliwość znalezienia partnerów chętnych do współpracy międzynarodowej zapewnia aktywne uczestnictwo w organizacjach międzynarodowych skupiających liderów i specjalistów administracji publicznej.

Organizacja ICLEI

Organizacja ICLEI (*The International Council for Local Environmental Initiative - Międzynarodowa Rada Inicjatyw Środowiskowych*) ma za zadanie współtworzenie i wspieranie światowego ruchu samorządów lokalnych, działającego na rzecz ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju. Uczestnictwo w ICLEI umożliwia udział w międzynarodowych projektach szkoleniowych i badawczych oraz inicjatywach pilotażowych.

Dodatkowo, ICLEI reprezentuje interesy samorządów lokalnych jako kluczowych aktorów w działaniach na rzecz ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju na forum krajowym i międzynarodowym.

Od 25 października 1993 roku członkiem organizacji ICLEI jest **miasto Katowice**. Miasto uczestniczyło m.in. w testowaniu instrumentów służących do oceny zrównoważonego rozwoju: *Local Evaluation 21* oraz *Urban Ecosystem Europe*, które umożliwiają przetwarzanie danych dotyczących działań podejmowanych przez miasto.

Organizacja ICLEI organizuje coroczne kongresy *Resilient Cities*, gdzie przedstawiciele miast, instytucji publicznych, sektora prywatnego, środowisk akademickich oraz naukowców zainteresowani tematyką zrównoważonego środowiska miejskiego oraz adaptacji do zmian klimatycznych mogą nawiązać długoterminową współpracę.

Organizacja IAEC

IAEC (*International Association of Educating Cities - Międzynarodowe Stowarzyszenie Miast Edukacyjnych*)¹³ skupia 450 miast reprezentowanych przez swoje władze lokalne. Celem stowarzyszenia jest promowanie działań i zasad wyrażonych w Karcie Miast Edukacyjnych, aktywne uczestnictwo w dialogu z międzynarodowymi instytucjami i rządami na temat analizy kwestii dot. formalnych i nieformalnych struktur oświaty, wpływanie na procesy podejmowania decyzji przez międzynarodowe instytucje i rządy w kwestiach dotyczących edukacji, promowanie wymiany doświadczeń i informacji tematycznych na poziomie regionów i krajów stowarzyszonych, aktywny udział i współpraca przy projektach i wymianach z UNESCO i innymi instytucjami i grupami z tego kręgu zainteresowań oraz promowanie inicjatyw mających na celu umocnienie więzi pomiędzy miastami członkowskimi. Spośród analizowanych miast do stowarzyszenia należą **Katowice**.

¹³ http://www.bcn.cat/edcities/aice/estatiques/angles/sec_iaec.html

Organizacja EUROCITIES

Stowarzyszenie powstało w 1986 r. i zrzesza ponad 140 miast z większości krajów europejskich. Głównym celem Eurocities jest poprawa życia Europejczyków poprzez promocję zintegrowanej europejskiej polityki miejskiej i zaangażowanie miast w europejskie procesy polityczne. Organizacja propaguje oraz wspiera planowanie i wdrażanie międzynarodowych projektów realizowanych przez miasta członkowskie¹⁴.

Cele stowarzyszenia to:

- poszerzanie sieci pomiędzy głównymi miastami Europy oraz władzami lokalnymi w Europie;
- promowanie i reprezentowanie wspólnych interesów Eurocities w procesach konsultacyjnych i decyzyjnych instytucji Unii Europejskiej;
- reprezentowanie interesów wzajemnych w ramach wszelkich obszarów i kwestii związanych z instytucjami Unii Europejskiej;
- rozpowszechnianie informacji i organizowanie konferencji, konwencji, seminariów, zgromadzeń i spotkań;
- poszukiwanie funduszy i subsydiów na rzecz Eurocities.

Miasto Katowice jest członkiem stowarzyszenia od 1993 r.

Klub Strasburski

Klub Strasburski powstał w maju 2003 roku. Aktualnie w Klubie działa 39 miast z państw należących do Unii Europejskiej, w tym siedem miast polskich (Gdańsk, Katowice, Kraków, Łódź, Poznań, Warszawa, Wrocław). Katowice od początku uczestniczą aktywnie w pracach Klubu, którego celem jest partnerska współpraca miast europejskich w dziedzinie kulturalnej, gospodarczej i naukowej.

5.2 Wyróżnienia Rady Europy

Instytucja Rady Europy przyznaje 4 prestiżowe wyróżnienia dla miast za partnerską współpracę międzynarodową oraz działalność na rzecz idei jedności europejskiej (w porządku rosnącym):

- Dyplom Europejski,
- Flaga Honorowa,
- Tablica Honorowa,
- Nagroda Europy.

Nagroda Europejska została ustanowiona przez Zgromadzenie Parlamentarne RE w 1955 r. i jest najwyższym wyróżnieniem dla miast za aktywność w dziedzinie promocji europejskich wartości.

W województwie śląskim wyróżnia się **miasto Częstochowa**, które już w 1993 roku uhonorowane zostało przez Radę Europy Honorową Flagą Europy. W 1995 roku Częstochowie udało się powtórzyć swój sukces - integracyjne działania częstochowskiego samorządu zostały uhonorowane prestiżowym wyróżnieniem – Honorową Tablicą. Natomiast w roku 1998 Częstochowa jako pierwsze miasto w Europie Środkowej i Wschodniej otrzymała najwyższy laur Rady Europy, *Prix de l'Europe*. W uzasadnieniu Komisja Ochrony Środowiska,

Rysunek 20. Honorowa Tablica, przyznana Częstochowie w 1995 r.

Źródło: <http://www.czestochowa.pl>

¹⁴ <http://www.eurocities.eu/>

Zagospodarowania Przestrzennego i Władz Lokalnych podkreśliła, iż kontakty prowadzone od lat przez Częstochowę nie są zarezerwowane dla elitarnej grupy osób, lecz przeciwnie – pozwalają szerokiej rzeszy mieszkańców, a w szczególności młodzieży i uczniom skorzystać z nowych doświadczeń, wymian międzynarodowych, które je wzbogacają. Wymiana szkolna i kulturalna, sportowa z miastami niemieckimi, francuskimi, łotewskimi, litewskimi, węgierskimi czy portugalskimi i austriackimi przyczyniają się do wzmocnienia świadomości europejskiej wśród młodego pokolenia Częstochowy. Kontakty między gminami tworzą więzy szczerzej i trwalej przyjaźni między mieszkańcami. Podpisanie umowy o współpracy z miastami będącymi ośrodkami pielgrzymkowymi umożliwiło wymianę doświadczeń, które mają wpływ na rozwój nowych idei wspierających proces integracji europejskiej.

Rysunek 21. Nagroda Europy, przyznana Katowicom 17.04.2008 r.

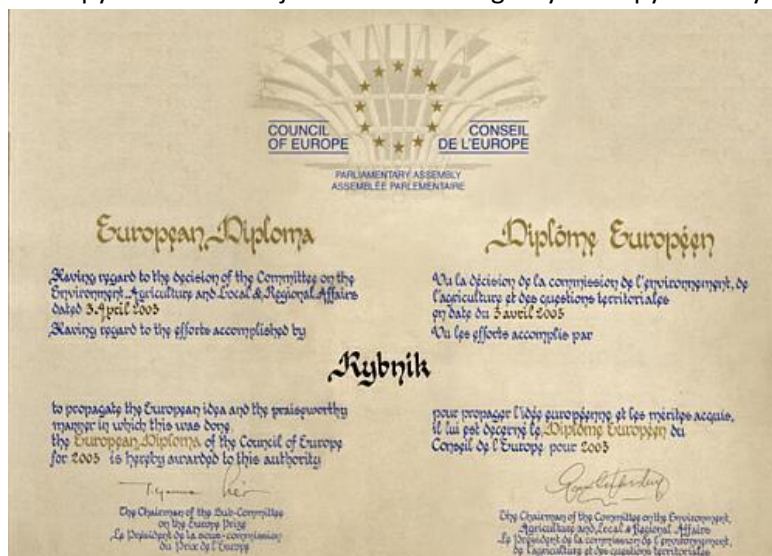
Źródło: www.old.katowice.eu

przyjęte do **Stowarzyszenia Miast Laureatów Nagrody Europy** (*The Association of Towns Awarded the Europe Prize*), działającego przy Radzie Europy. Głównym celem działalności Stowarzyszenia jest propagowanie idei europejskich w zakresie: partnerstwa miast, spotkań instytucji publicznych i prywatnych w obszarze kultury, imprez o charakterze europejskim, działań na rzecz solidarności europejskiej i dobrego porozumienia między społeczeństwami.

Kolejnym miastem województwa śląskiego, które otrzymało

Również **miasto Katowice** wyróżnia się w województwie śląskim. W 1998 roku Katowice zostały wyróżnione Flagą Honorową za współpracę z zagranicznymi miastami partnerskimi jak Saint-Etienne (Francja), Kolonia (Niemcy), Groningen (Holandia), Hrabstwo Płd. Dublin (Irlandia), Odense (Dania), Linz i Graz (Austria), Ostrawa (Czechy), Mobile (USA) oraz działalność w organizacjach europejskich - Eurocities, ICLEI czy IAEC. Miasto wyróżnia się również w obszarze pomocy innym gminom dotkniętym kataklizmami (dzięki umowom z miastami bliźniaczymi udało się zorganizować pomoc dla dotkniętego skutkami powodzi w 1997r. miasta Racibórz). W 2000 roku miasto Katowice otrzymało- Tablicę Honorową, natomiast 13 września 2008 r. Katowice zostały uhonorowane Nagrodą Europy – najwyższą nagrodą nadawaną przez Radę Europy za osiągnięcia w dziedzinie współpracy partnerskiej miast oraz działania propagujące idee integracji europejskiej.

Wspólnie z Częstochową miasto Katowice należy do trzech miast w Polsce¹⁵ wyróżnionych przez Radę Europy Nagrodą Europy. Miasta te jako Laureat Nagrody Europy zostały

Rysunek 22 Dyplom Europejski, wręczony miastu Rybnik 26 czerwca 2003 r, podczas trzeciej w tym roku sesji Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy.

Źródło: <http://www.rybnik.eu>

¹⁵ trzecim jest Gdynia

prestżowe wyróżnienia za zaangażowanie w rozwój współpracy międzynarodowej jest **Rybnik**. Władze Rybnika otrzymały honorowe insygnia Rady Europy: Dyplom Europejski (2003), Flagę Honorową Rady Europy (2004) oraz Tablicę Honorową Rady Europy (2008). Wyróżnienie to zostało przyznane miastu za partnerską współpracę międzynarodową i działalność na rzecz idei jedności europejskiej. Rybnik współpracuje obecnie z 11 europejskimi miastami partnerskimi¹⁶. Ponadto, Rybnik ma bardzo długą historię współpracy międzynarodowej - był pierwszym w Polsce miastem, które zawarło oficjalną umowę partnerską z miastem zza ówczesnej „żelaznej kurtyny”. Było to francuskie Saint Vallier (1961).

Kolejnym miastem województwa śląskiego uhonorowanym Tablicą Honorową Rady Europy jest miasto **Będzin**, które to wyróżnienie otrzymało w 2011r.

Natomiast **Bielsko-Biała** od 23 kwietnia 2013 roku posiada Dyplom Europejski, a w kwietniu 2014 r. podczas Festiwalu Miast Partnerskich, zostało uhonorowane Honorową Flagą Rady Europy.

Rysunek 23 Prezydent Bielska-Białej Jacek Krywult z Honorową Flagą Europy.

Foto: A. Świeży – Sobel, Źródło: <http://bielsko.gosc.pl>, dostęp: 14.08.2015

5.3 Inicjatywy powstałe w wyniku współpracy międzynarodowej

Przykładem dobrze realizowanej współpracy międzynarodowej JST jest inicjowanie nowych, wspólnych inicjatyw i przedsięwzięć zainspirowanych wcześniejszymi wspólnie realizowanymi działaniami. Na szczególne wyróżnienie zasługuje powołanie placówek, instytucji, których zadaniem jest wzmocnienie i rozwój wspólnie podejmowanych inicjatyw. Wśród analizowanych jednostek województwa śląskiego takich przykładów nie ma zbyt wiele i są one domeną raczej większych ośrodków miejskich.

Dom Miasta Saint-Etienne w Katowicach

Współpraca partnerska miasta Katowice oraz miasta Saint-Etienne we Francji zainicjowała powstanie 9 września 1998r. placówki, która pozwoliła usprawnić kontakty obu miast i umożliwić firmom regionalnym oraz instytucjom zainteresowanym współpracą z francuskim partnerem.

Działalność Domu Miasta Saint-Etienne w Katowicach ma na celu wzmocnienie więzi handlowych i przemysłowych pomiędzy przedsiębiorstwami francuskimi i polskimi. Instytucja towarzyszy przedsiębiorstwom w ich działaniach na rynku międzynarodowym poprzez realizację następujących zadań:

- Informacja - wyszukiwanie informacji ekonomicznych zarówno ogólnych, jak i dotyczących określonego sektora gospodarki,
- Wyszukiwanie partnerów przemysłowych i handlowych:
 - pomoc w wyszukiwaniu partnerów,
 - tworzenie baz danych potencjalnych klientów, kontrahentów i podwykonawców,
 - badania rynku,
 - analiza konkurencji, określanie ceny rynkowej danego produktu, wielkość rynku,
 - misje handlowe,
 - organizacja spotkań z potencjalnymi partnerami; możliwość wsparcia podczas spotkań ze strony przedstawiciela Domu Miasta Saint-Etienne na prośbę przedsiębiorcy,

¹⁶ <http://www.rybnik.eu>, dostęp: 22.06.2015

- pomoc / punktowe interwencje: spotkania i utrzymywanie stałego kontaktu z partnerami, tłumaczenie korespondencji, przekazywanie wiadomości, przygotowywanie pobytu partnerów w Polsce i we Francji,
- pomoc w rozpoczęciu działalności gospodarczej (przedstawicielstwo handlowe, filia, itd.),
- utrzymywanie współpracy pomiędzy partnerami,
- przygotowanie statutu, pomoc formalna, poszukiwanie lokali.
- Uczestnictwo w targach i salonach międzynarodowych - pomoc w dopełnieniu formalności i zorganizowaniu stoisk podczas targów i salonów międzynarodowych we Francji i w Polsce,
- Doradztwo w rekrutacji pracowników - pomoc w selekcji kandydatur i udostępnienie aktualnej bazy danych osób władających językiem francuskim do pracy na zlecenie lub na umowę na czas nieokreślony,
- Bezpłatne rozsyłanie ofert pracy i publikacja ogłoszeń - rozsyłanie ofert pracy i publikacja ogłoszeń handlowych na łamach francuskojęzycznego biuletynu *Nouvelles Perspectives Polonaises*,
- Organizacja szkoleń i seminariów - duży wachlarz szkoleń i seminariów z zakresu public relations, zasobów ludzkich, różnic między kulturowych i innych.

Akcje społeczno-kulturalne Domu Miast Saint-Etienne w Katowicach wpisują się w krajobraz imprez kulturalnych obydwu miast bliźniaczych: Saint-Étienne i Katowice. D.M.SE.K. przyczynia się do rozpowszechniania kultury polskiej we Francji organizując koncerty chórów, muzyki poważnej, spektakle teatralne, wystawy oraz spotkania tematyczne dla wszystkich, którzy interesują się polską kulturą. Polscy pisarze i wydawnictwa regularnie uczestniczą w obchodach Święta Książki w Saint-Étienne.

5.4 Uczestnictwo w projektach międzynarodowych

Coraz większe znaczenie dla rozwoju jednostek samorządu terytorialnego nabiera współpraca realizowana w ramach projektów międzynarodowych pozwalająca zdobyć wiedzę o najnowszych osiągnięciach techniki i ich praktycznym zastosowaniu w JST. Kontakty międzynarodowe dają możliwości promowania własnych doświadczeń, kultury czy grupy przedsiębiorców, co z kolei przekłada się na wzmocnienie rozwoju lokalnych gospodarek.¹⁷

Poniżej opisane zostały przykłady ilustrujące współpracę JST realizowaną w ramach projektów międzynarodowych. Dla pokazania różnorodności możliwości współpracy, wybrano przykłady projektów dotyczących szerokiego spektrum zagadnień, a także realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego w ramach różnych programów.

Poznaj atrakcje pogranicza!

Rysunek 24 Podręcznik „Poznaj atrakcyjne pogranicza”

Źródło:

<http://www.powiatwodzislawski.pl/poznaj-atrakcje-pogranicza-3.html>

Projekt został zrealizowany w ramach *Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007 – 2013*. Partnerami projektu był **powiat wodzisławski** oraz miasto Bohumin (Czechy).

Elementem inaugurującym projekt była organizacja w dniu 28 czerwca 2011 r. konferencji dotyczącej skutecznych metod i form promocji turystycznej. Najbardziej istotnym produktem projektu było opracowanie informatora turystycznego wraz z mapą pogranicza. W pracach nad publikacją została utworzona baza informacji turystycznej o pograniczu, zawierająca dane o obiektach noclegowych i gastronomicznych oraz obiektach rekreacyjnych, sportowych i kulturalnych. Informator oraz mapa ukazały się w nakładzie 10 000 egzemplarzy, a ponadto jest ona również dostępna w wersji elektronicznej na stronie internetowej Powiatu Wodzisławskiego¹⁸, na portalu turystycznym Związku Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego¹⁹ i na regionalnym portalu informacji turystycznej²⁰.

Projekt EQPUPTI

Rysunek 25 Spotkania w ramach projektu

Źródło: <https://www.katowice.eu>

Członkostwo miasta Katowice w Klubie Strasburskim zainicjowało realizację międzynarodowego projektu EQPUPTI w ramach programu URBACT dotyczącego wypracowania europejskiego podejścia do spraw związanych z organizacją transportu i komunikacji publicznej w miastach. Celem projektu była organizacja szkoleń w zakresie zintegrowanego podejścia do

spraw związanych z organizacją transportu i komunikacji publicznej w miastach oraz pozyskiwanie europejskich źródeł finansowania na ten cel. W projekcie, którego partnerem wiodącym było miasto Strasburg, oprócz miasta Katowice uczestniczyły: Poznań, Miskolc, Szeged (Węgry), Dauvgapils (Łotwa), Nikozja (Cypr), Ploiesti, Iasi (Rumunia), Plovdiv, Stara Zagora (Bułgaria).

¹⁷ Fuksiewicz A., Łada A., Wenerski Ł., *Współpraca Zagraniczna Polskich Samorządów. Wnioski z badań*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2012

¹⁸ www.powiatwodzislawski.pl

¹⁹ turystyka.subregion.pl

²⁰ gosilesia.pl

Projekt ACT4PPP

Rysunek 26 Zdjęcia ilustrujące miejsca akcji pilotowych

Źródło: <http://www.act4ppp.eu/pilot-projects>

Projekt został zrealizowany w ramach Programu dla Europy Środkowej (Central Europe Programme), dofinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). Polskimi partnerami były: **Będzin**, Poznań i Sopot. Projekt ACT4PPP (Transnational Action for Public Private Partnership) realizowany był w latach 2008 – 2011²¹. Głównym celem było wypracowanie modeli partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP), w ramach których można by zrealizować różne zamierzenia rewitalizacyjne obszarów zgłoszonych do projektu.

W Będzinie było to opracowanie koncepcji zagospodarowania obszaru po byłej Cementowni Grodziec, przygotowanie analiz ekonomicznych oraz modeli PPP.

LUMASEC

W ramach programu URBACT II, we współpracy międzynarodowej realizowany był projekt LUMASEC - Zarządzanie Użytkowaniem Terenu dla Zrównoważonych Miast Europejskich. W projekcie, oprócz **Bytomia**, wzięli udział partnerzy z sześciu krajów:

- University of Karlsruhe, Niemcy,
- Baia Mare, Rumunia,
- Bristol, Wielka Brytania,
- Centre d'Études sur les Réseaux, les Transports, l'Urbanisme et les constructions publiques (CERTU), Francja,
- Kavalá, Grecja,
- l'Agence d'urbanisme de la région stéphanoise (EPURES), Francja,
- Ljubljana University, Słowenia.

Rysunek 27 Spotkanie w ramach projektu

Źródło: <http://urbact.eu/lumasec-final-event>

Głównym założeniem projektu było wypracowanie narzędzi strategicznego zarządzania planowaniem przestrzennym oraz monitorowania rozwoju miasta. W ramach projektu, we współpracy z ekspertem Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach oraz przy udziale bytomskiej Lokalnej Grupy Wsparcia, wypracowano ostateczną wersję Lokalnego Planu Działania. Dla wybranego w Bytomiu obszaru opracowano różne możliwe scenariusze zagospodarowania terenu z wykorzystaniem oprogramowania CommunityViz. Kolejnym rezultatem projektu był podręcznik zrównoważonego zarządzania użytkowaniem terenu w miastach europejskich. Podręcznik miał swoją premierę 8 listopada 2010 r. w Brukseli podczas publicznego panelu dyskusyjnego z udziałem przedstawicieli europejskich instytucji. Oprócz przeglądu różnych podejść do zarządzania użytkowaniem terenu w Europie w podręczniku znajduje się również prezentacja studiów przypadku każdego z partnerów-miast projektu. Do istotnych rezultatów projektu można ponadto zaliczyć:

- nowe podejście do procesu zarządzania przestrzenią w Bytomiu,
- promocja inwestycji na wybranym obszarze,

²¹ <http://www.act4ppp.eu/>

- ulepszenie procesu decyzyjnego,
- wzmocnienie zdolności współpracy z wieloma partnerami wokół wspólnego tematu.

Projekt REURIS

Rysunek 28 „Eko-brzmienia” - jedno z wydarzeń zrealizowane w ramach projektu

Źródło: archiwum GIG

Projekt REURIS (*Revitalisation of Urban River Spaces*, czyli *Rewitalizacja Miejskich Przestrzeni Nadrzecznych*)²² także realizowany był w ramach programu Central Europe. W projekcie uczestniczyło 8 partnerów reprezentujących 6 regionów w trzech państwach: Polska (**Katowice**, Bydgoszcz), Republika Czeska (Pilzno, Brno), Niemcy (Stuttgart, Lipsk). Koordynatorem całości projektu był Główny Instytut Górnictwa w Katowicach. Celem działań w projekcie było stworzenie zielonej przestrzeni rekreacyjnej w dolinie rzecznej, przyjaznej dla mieszkańców miasta i o wysokich wartościach środowiskowych. W drodze współpracy

międzynarodowej wypracowano narzędzia umożliwiające przeprowadzenie kompleksowej rewitalizacji miejskich przestrzeni nadrzecznych oraz zilustrowano je poprzez praktyczne wdrożenie. W ramach działań projektowych w Katowicach przeprowadzono rewitalizację fragmentu (ok. 4 ha) doliny rzeki Ślepiotki, zlokalizowanego przy ul. Jankego w pobliżu osiedli mieszkaniowych Katowic-Ochojca (os. Szenwalda).

Na akcję pilotażową projektu REURIS w Katowicach składały się:

- umożliwienie wygodnego i bezpiecznego dostępu do rzeki oraz przemieszczania się pieszo wzdłuż doliny, m.in. poprzez stworzenie spójnego systemu ścieżek i przejść w dolinie,
- stworzenie przestrzeni dla niektórych form rekreacji i wypoczynku,
- nadanie przestrzeni nadrzecznej walorów krajobrazowych i estetycznych,
- częściowa renaturyzacja siedlisk przyrodniczych polegająca na wzmocnieniu pozostałości lub całkowitym odtworzeniu naturalnych i półnaturalnych elementów szaty roślinnej,
- zwiększenie zdolności retencji wody z nawiązaniem do dawnych elementów hydromorfologicznych, poprzez wykorzystanie pozostałości dawnego koryta cieków oraz odtworzenie nadrzecznych mokradeł,
- wprowadzenie elementów edukacyjnych nawiązujących nie tylko do dziedzictwa przyrody, ale także do dziedzictwa kultury materialnej,
- zapewnienie dobrej jakości nieożywionych elementów środowiska (woda, powietrze, klimat akustyczny).

Jednocześnie prowadzono działania na rzecz spójnego planu rewitalizacji całej doliny rzecznej.

Wszystkie działania realizowane w ramach projektu odbywały się z aktywnym udziałem społeczności lokalnej i ekspertów, poprzez: spotkania informacyjne, warsztaty, wizyty terenowe, informacje prasowe oraz imprezy integracyjne dla mieszkańców okolicznych osiedli.

Projekt FOKS

Rysunek 29 Logo projektu FOKS

Źródło: archiwum GIG

Projekt FOKS (Focus on Key Sources of Environmental Risks, czyli Kluczowe źródła zagrożeń środowiskowych) realizowany był w ramach programu Central Europe, dofinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). W projekcie wzięło udział 7 partnerów z czterech państw: Główny Instytut Górnictwa (koordynator projektu), Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych, **miasto Jaworzno**, miasto Stuttgart (Niemcy),

²² www.reuris.gig.eu

Instytut Zdrowia Publicznego w Ostrawie (Czechy), miasto Mediolan (Włochy), prowincja Treviso (Włochy).

Celem projektu była poprawa jakości zasobów wód gruntowych, jako istotnego elementu środowiska. Realizacja projektu, poprzez usunięcie istniejących szkód w wodach gruntowych oraz poprzez usunięcie źródeł w postaci zanieczyszczonych gleb, przyczyniła się do wzmocnienia systemu monitorowania i ochrony środowiska. Ponadto, wypracowane w ramach projektu narzędzia umożliwiają ponowne zagospodarowanie zdegradowanych obszarów. W mieście Jaworzno obszarem badawczym objęto Zakłady Chemiczne ORGANIKA-AZOT oraz pobliskie składowisko odpadów. Obszar ten uznano za jedno z siedmiu najbardziej zanieczyszczonych miejsc w basenie Morza Bałtyckiego - tzw. hot spots (zgodnie z listą Komisji Helsińskiej). Badania prowadzone w Jaworznie pozwoliły na kompleksowe rozpoznanie ryzyka środowiskowego oraz wybór technologii powstrzymania emisji zanieczyszczenia - optymalnej pod względem kosztów i efektów. Wdrożenie narzędzi proponowanych w projekcie FOKS, w porównaniu do metod tradycyjnych, pozwoli na znaczne zmniejszanie kosztów identyfikacji i oceny zagrożeń dla wód podziemnych.

Rysunek 30 Niebieska substancja – to analizowane w projekcie zanieczyszczenia

Źródło: Urząd Miasta Jaworzno

Najważniejszymi produktami wypracowanymi w ramach projektu są:

- narzędzia badawcze dla identyfikacji kluczowych źródeł zanieczyszczenia (podręcznik w języku angielskim),
- wykorzystanie narzędzi badawczych FOKS w programach badań i opracowaniu koncepcji remediacji (poradnik w języku angielskim i w języku polskim),
- ramy strategiczne i system wspomagania decyzji w kontekście zarządzania ryzykiem dla wód podziemnych (poradnik i algorytm w języku angielskim).

Projekt INCA-CE

Projekt *INCA Central Europe - Integrated nowcasting system for the Central European area*²³, był realizowany w ramach Programu Central Europe w latach 2010-2013 przez 16 partnerów z 7 krajów, w tym **Starostwo Powiatowe w Żywcu**.

Celem projektu INCA-CE jest w szczególności ustanowienie opartego na sieci transnarodowego systemu informacji o pogodzie, który wykorzystuje najnowsze metody prognoz na najbliższe godziny, opracowane przez kilka krajów. Trzon projektu stanowiły trzy transnarodowe grupy robocze reprezentujące regionalnych interesariuszy w ramach zagadnień: „Hydrologia Operacyjna”, „Ochrona Cywilna” oraz „Bezpieczeństwo Drogowe”.

Rysunek 31 Logo projektu INCA-CE

Źródło: <https://europasrodkowa.gov.pl>

Projekt RE-GREEN

Rysunek 32 Logo projektu RE_GREEN

Źródło: <http://www.re-green.eu/>

Projekt *REgional policies towards GREEN buildings*²⁴ realizowany był w ramach programu Interreg IVC, finansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). Głównym tematem projektu, którego jednym z partnerów była **Dąbrowa Górnicza** były energooszczędne i ekoefektywne rozwiązania w budownictwie.

²³ <http://www.inca-ce.eu/>

²⁴ <http://www.re-green.eu/en>

Projekt PRoMPt

Innym projektem zrealizowanym w ramach programu Interreg IVC, był *Proactive Human Response to Wildfires Outbreak: Measure and Prepare for it*, którego głównym celem była wymiana doświadczeń i dobrych praktyk zapobiegających niebezpieczeństwom pożarów w zagrożonych miejscach, np. w lasach, a także stosowanych rozwiązań w zarządzaniu kryzysowym po wybuchu pożaru. Projekt, którego jednym z partnerów był **Powiat Bielski**, realizowany był w latach 2008-2011.²⁵

Rysunek 33 Sesja treningowa dla przedstawicieli służb ratowniczych i ekspertów, Szczyrk 2011

Źródło: <http://www.prompt-interreg.eu>, dostęp: 30.07.2015

Beskidy na widelcu

Mikroprojekt *Beskidy na widelcu* współfinansowany był przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach *Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska-Republika Słowacka 2007-2013* oraz budżetu państwa za pośrednictwem *Euroregionu Beskidy*. Projekt realizowany był przez **Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Bielsku-Białej** oraz po stronie słowackiej – Miasto Čadca.

Celem projektu była wymiana doświadczeń społeczności lokalnej z Čadcy i Bielska-Białej na temat kuchni regionalnej. W ramach projektu dwie grupy robocze ze Słowacji (Čadca) oraz Polski (Koło Gospodyń Wiejskich z Brennej) nawiązały współpracę, która zaowocowała stworzeniem listy potraw regionalnych wraz z przepisami.

COESIMA

Projekt *COESIMA - Współpraca Miast Ważnych Ośrodków Pielgrzymkowych* zrealizowany został w ramach *INTERREG IIIC Południe* (Inicjatywa Wspólnotowa na rzecz Współpracy Międzyregionalnej krajów Unii Europejskiej oraz krajów sąsiednich).

Partnerami projektu oprócz miasta Częstochowa byli Lourdes Développement (Francja), - Partner Wiodący Projektu Miasta: Loreto (Włochy), Altötting (Niemcy), Regionalne Biuro Turystyczne z Leiria Fatima (Portugalia), Muzeum Pielgrzymstwa z Santiago de Compostela (Hiszpania), Prefektura Dodécanèse - Wyspa Patmos (Grecja).

Do głównych celów projektu należało utworzenie trwałej sieci 7 miast sanktuariów, których cele strategiczne koncentrują się m.in. na rozwoju turystyki pielgrzymkowej oraz podkreśleniu jej roli dla rozwoju gospodarczego i społecznego terytorium oraz uznaniu znaczenia tego typu działalności na płaszczyźnie europejskiej, jako ważnego elementu wpływającego na rozwój lokalny.

²⁵ <http://www.prompt-interreg.eu/>

5.5 Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej

Zgodnie z decyzją Ministerstwa Spraw Zagranicznych z dnia 29 marca 2013 roku przy Fundacji Rozwoju Śląska oraz Wspierania Inicjatyw Lokalnych został powołany Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej (RODM). Powstał on w miejsce funkcjonującego od 12 lat Regionalnego Centrum Informacji Europejskiej w Opolu. Głównym celem sieci jest promocja priorytetów komunikacyjnych polskiej polityki zagranicznej oraz wzmocnienie dialogu pomiędzy MSZ, a samorządem i NGO w zakresie inicjatyw międzynarodowych w regionach. W ramach prowadzonej działalności RODM będzie również świadczyć usługi informacyjno-edukacyjne skierowane do lokalnych społeczności.

W ramach swojej działalności **Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej w Katowicach** organizuje Forum Inicjatyw Międzynarodowych.

Forum Inicjatyw Międzynarodowych jest skierowane do przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych z województwa śląskiego. Tematy poruszane podczas Forum koncentrują się wokół współpracy międzynarodowej na szczeblu samorządowym i współpracy międzynarodowej podmiotów NGO z regionu (uwarunkowań prawno-instytucjonalnych współpracy oraz dobrych praktyk w tym zakresie).

Zadaniem debat jest transfer wiedzy pomiędzy uczestnikami Forum, posiadających różne doświadczenia w realizacji działań na poziomie międzynarodowym.

6. Możliwości finansowania działań we współpracy międzynarodowej

Poniżej przedstawiono wybrane możliwości sfinansowania działań i projektów międzynarodowych, z których mogą korzystać JST.

Europa dla Obywateli

Europa dla Obywateli to program finansowany przez Komisję Europejską, którego głównym celem jest poprawa znajomości zagadnień związanych z UE, jej historią i różnorodnością przez obywateli UE oraz promowanie obywatelstwa europejskiego i poprawa warunków społecznego i demokratycznego zaangażowania na poziomie UE. Dodatkowo, KE każdego roku ustala roczne priorytety programu.

W latach 2014–2020 program Europa dla Obywateli składa się z dwóch komponentów:

- pamięć europejska,
- demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, który obejmuje takie działania, jak:
 - partnerstwo miast;
 - sieci miast;
 - społeczeństwo obywatelskie.

Wnioskodawcami w projektach partnerstwa i sieci miast mogą być miasta/władze miejskie, ich komitety lub sieci do spraw partnerstwa, inne poziomy samorządów terytorialnych/władz lokalnych, federacje/stowarzyszenia samorządów terytorialnych bądź inne organizacje nienastawione na zysk reprezentujące samorządy terytorialne. W projekcie muszą brać udział władze miejskie z co najmniej 2 (partnerstwa) lub 4 (sieci) kwalifikujących się krajów, a przynajmniej 1 z nich musi być państwem członkowskim UE.

Samorządy mogą być także partnerem organizacji pozarządowych, instytucji edukacyjnych, kulturalnych lub badawczych w projektach społeczeństwa obywatelskiego.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej (EWT)

Europejska Współpraca Terytorialna (EWT) jest celem unijnej polityki spójności służącym wspieraniu, promocji oraz realizacji wspólnych projektów o charakterze międzynarodowym w obrębie Unii Europejskiej. Beneficjentami programów EWT w latach 2014 – 2020 mogą być m.in. jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki i stowarzyszenia.

Na Europejską Współpracę Terytorialną składają się 3 typy programów operacyjnych:

- **programy współpracy transgranicznej** (Polska-Słowacja, Czechy-Polska, Polska-Saksonia, Brandenburgia-Polska, Meklemburgia-Pomorze Przednie-Brandenburgia-Polska, Południowy Bałtyk, Litwa-Polska), których celem jest rozwijanie wspólnych inicjatyw lokalnych i regionalnych,
- **programy współpracy transnarodowej** (Region Morza Bałtyckiego, Interreg Europa Środkowa), ukierunkowane na integrację terytorialną Unii Europejskiej m.in. poprzez wspieranie dostępności, zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, innowacyjność i ochronę środowiska naturalnego,
- **program współpracy międzyregionalnej** (Interreg Europa) umożliwiający wymianę doświadczeń i najlepszych praktyk wśród władz i instytucji publicznych z obszaru całej UE oraz Norwegii i Szwajcarii, m.in. w zakresie wspierania innowacyjności i gospodarki opartej na wiedzy oraz ochrony środowiska.

W ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej funkcjonują także:

- program **URBACT III 2014–2020**, czyli **Program Współpracy Terytorialnej dla Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Miejskich**. Program podkreśla kluczową rolę, jaką miasta odgrywają w obliczu coraz bardziej złożonych przemian społecznych. URBACT pomaga

miastom wypracować praktyczne, innowacyjne i zrównoważone metody, łączące wymiary ekonomiczny, społeczny i środowiskowy. Umożliwia im dzielenie się dobrymi praktykami i zdobytymi doświadczeniami ze wszystkimi profesjonalistami zaangażowanymi w politykę miejską w Europie. Uczestnictwo w Programie polega na sieciowaniu miast (tj. tworzenia konsorcjów projektowych) o różnych zakresach tematycznych ważnych dla rozwoju miast, takich jak przykładowo rewitalizacja miejska, wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, promocja integracji społecznej i walki z ubóstwem, promowanie zatrudnienia i mobilności pracowników, wzmocnienie badań, rozwoju technologicznego i innowacji²⁶.

- **Program ESPON 2020**, który ukierunkowany jest na promocję i wspieranie europejskiego wymiaru terytorialnego w zakresie rozwoju i współpracy poprzez dostarczanie wyników badań, transfer wiedzy oraz informacji dla przedstawicieli władz publicznych oraz innych podmiotów zajmujących się kształtowaniem polityk na wszystkich szczeblach²⁷.

Celem **Programu Interreg Europa Środkowa** jest wsparcie transnarodowej współpracy między instytucjami z dziewięciu krajów UE: Austrii, Chorwacji, Czech, wybranych regionów Niemiec, Polski, Słowacji, Słowenii, Węgier oraz wybranych regionów Włoch. Budżet Programu wynosi 246 mln euro wydzielony w ramach środków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego²⁸. Dofinansowanie dla polskich partnerów może wynieść do 85% kosztów kwalifikowalnych, z zastrzeżeniem możliwości obniżenia dofinansowania w przypadku wystąpienia pomocy publicznej. Środki przekazywane będą na zasadzie refundacji.

Beneficjentami Programu mogą być:

- publiczne organy krajowe, regionalne i lokalne, w tym europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej,
- instytucje prywatne, w tym prywatne przedsiębiorstwa, posiadające osobowość prawną,
- organizacje międzynarodowe działające na mocy prawa krajowego lub, z pewnymi zastrzeżeniami, na mocy prawa międzynarodowego²⁹.

Program w latach 2014-2020 będzie wspierał działania o charakterze nieinwestycyjnym, aczkolwiek w ramach projektów możliwa będzie realizacja inwestycji o charakterze pilotażowym lub demonstracyjnym³⁰ w ramach następujących osi priorytetowych:

- Priorytet 1 „Współpraca w dziedzinie innowacyjności dla podniesienia konkurencyjności”
- Priorytet 2 „Współpraca w zakresie strategii niskoemisyjnych”
- Priorytet 3 „Współpraca w dziedzinie zasobów naturalnych i kulturowych”
- Priorytet 4 „Współpraca na rzecz poprawy powiązań transportowych”³¹.

W pierwszym etapie pierwszego naboru projektów złożonych zostało 620 aplikacji, w których 91 we wrześniu 2015 r. zostało zaproszonych do II etapu. Drugi nabór będzie jednoetapowy i planowany jest na kwiecień 2016 roku³².

Celem **Programu Region Morza Bałtyckiego** jest wzmocnienie zintegrowanego rozwoju terytorialnego i współpracy na rzecz bardziej innowacyjnego, lepiej dostępnego i zrównoważonego Regionu Morza Bałtyckiego. W ramach programu możliwa jest współpraca instytucji publicznych oraz prywatnych z jedenastu krajów, w tym ośmiu państw członkowskich UE (Polska, Dania, Szwecja, Finlandia, Estonia, Łotwa, Litwa oraz wybrane regiony Niemiec) i trzech krajów partnerskich

²⁶ <http://urbact.eu/>, <http://www.ewt.gov.pl>, dostęp: 10.03.2015

²⁷ <https://www.ewt.gov.pl>, dostęp: 31.08.2015

²⁸ <https://www.ewt.gov.pl>, dostęp: 31.08.2015

²⁹ <https://www.ewt.gov.pl>, dostęp: 31.08.2015

³⁰ <http://europasrodkowa.gov.pl>, dostęp: 20.02.2015

³¹ Program Interreg EUROPA ŚRODKOWA 2020, <http://ewt.slaskie.pl>, dostęp: 06.03.2015

³² <http://www.interreg-central.eu>, dostęp: 25.09.2015

(Norwegia, Rosja (wybrane regiony) i Białoruś). Budżet programu wynosi **264 mln euro** z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego³³

Beneficjentami Programu mogą być:

- władze/instytucje publiczne na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym odpowiedzialne za planowanie i ewaluację infrastruktur badawczych i innowacyjnych, zaangażowane w kształtowanie systemów innowacyjnych, odpowiedzialne za gospodarkę wodną zasobami naturalnymi, planowanie i dostawę energii, promocję przemysłu i gospodarki w ramach sektorów niebieskiej gospodarki, planowanie, gospodarowanie i ochronę zasobów morskich, transport (w tym miejski), planowanie i zarządzanie obszaramiorskimi, ochronę środowiska, środki zapobiegania i reagowania na morzu i lądzie w poważnych sytuacjach awaryjnych jak również stowarzyszenia takich służb,
- przedsiębiorstwa, w szczególności operatorzy/dostawcy transportu, rozwiązań w zakresie logistyki oraz infrastruktury, żeglugi, podmioty z określonych sektorów, korzystające z zasobów morskich i przybrzeżnych (np. energetyka, rolnictwo, rybołówstwo, turystyka morska, itd.),
- służby ratownicze,
- przedsiębiorstwa działające w sektorze niebieskiego wzrostu,
- władze/instytucje publiczne na szczeblu lokalnym i regionalnym odpowiedzialne za zagospodarowanie przestrzeni miejskiej, będące właścicielami nieruchomości i deweloperami,
- krajowe i regionalne organizacje energetyczne,
- agencje ds. gospodarki odpadami,
- podmioty zajmujące się doradztwem w zakresie leśnictwa i rolnictwa,
- przedsiębiorstwa energetyczne,
- organizacje międzyrządowe i międzynarodowe (np. HELCOM, VASAB),
- agencje na rzecz ochrony środowiska i stowarzyszenia ekologiczne,
- oczyszczalnie ścieków,
- instytucje z określonych sektorów mających wpływ na jakość wód (np. rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo, itd.),
- organizacje pozarządowe związane z ekologią, ochroną wód, rolnictwem, sektorem farmaceutycznym itd.,
- organizacje będące operatorami istniejącej infrastruktury badawczej i innowacyjnej oraz potencjalni operatorzy planowanej infrastruktury,
- organy zarządzające programami finansowania inwestycji w infrastrukturę badawczą i innowacyjną,
- użytkownicy infrastruktury badawczej i innowacyjnej reprezentujący sektor naukowy i biznesowy ze szczególnym naciskiem na MŚP, w tym przedsiębiorstwa z sektora usług,
- instytucje akademickie, naukowe i badawcze,
- sieci i klastry wspierające innowacje,
- ośrodki transferu technologii,
- stowarzyszenia biznesowe i rzemieślnicy i inni pośrednicy,
- regionalne agencje/instytucje ds. rozwoju i planowania,
- organizacje pozarządowe³⁴.

Struktura Programu Region Morza Bałtyckiego 2014-2020 obejmuje 4 priorytety:

- Priorytet 1 „Potencjał dla innowacji”, który obejmuje działania wzmacniające zdolność Regionu Morza Bałtyckiego do tworzenia i komercjalizacji innowacji.
- Priorytet 2 „Efektywne gospodarowanie zasobami naturalnymi”, który skoncentrowany jest na zmniejszeniu zanieczyszczenia wód Regionu Morza Bałtyckiego oraz wzmocnienie rozwoju

³³ <https://www.ewt.gov.pl>, dostęp: 31.08.2015

³⁴ <https://www.ewt.gov.pl>, dostęp: 31.08.2015

przy efektywnym gospodarowaniu zasobami, a w szczególności zrównoważone wytwarzanie i wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, oszczędność energii oraz niebieski wzrost przy oszczędnym gospodarowaniu zasobami.

- Priorytet 3 „Zrównoważony transport”, którego celem jest: lepsze połączenie drugorzędnych i trzeciorzędnych sieci i węzłów w Regionie Morza Bałtyckiego z głównymi sieciami transportowymi zdefiniowanymi przez Partnerstwo TEN-T i Wymiaru Północnego w zakresie transportu i logistyki, w szczególności sieci transportu krajów partnerskich w regionach Białoruś, Rosja i Norwegia.
- Priorytet 4 „Zdolność instytucjonalna w zakresie współpracy makroregionalnej”, który ukierunkowany jest na działania wzmacniające wdrażanie Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego oraz implementację priorytetów wspólnych dla Strategii oraz regionalnych strategii krajów partnerskich.

W okresie programowania 2014-2020 program współpracy międzyregionalnej realizowany jest pod nazwą **INTERREG EUROPA (wcześniej: Interreg IVC)**. Celem Programu Współpracy INTERREG EUROPA 2014-2020 jest poprawa wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego. W ramach programu wspierana będzie wymiana doświadczeń i pogłębianie wiedzy wśród podmiotów decydujących o rozwoju regionów. Program umożliwia współpracę instytucji o charakterze publicznym oraz podmiotów prawa publicznego z obszaru całej Unii Europejskiej, Norwegii i Szwajcarii.

Alokacja środków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na realizację programu w latach 2014-2020 wynosi 359 mln euro³⁵. Nabory wniosków będą uruchamiane w trakcie całego okresu trwania programu – w I naborze, który trwał do końca lipca 2015 roku złożonych zostało 261 aplikacji³⁶.

Zakres tematyczny INTERREG EUROPA obejmuje następujące zagadnienia związane z rozwojem regionalnym:

- Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji;
- Zwiększanie konkurencyjności MŚP;
- Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach;
- Ochronę środowiska i promowanie efektywnego gospodarowania zasobami.

Wpierane będą działania o charakterze nieinwestycyjnym, obejmujące:

- **Projekty współpracy:** wymiana doświadczeń w ramach zakresu tematycznego programu. Każdy z regionów zaangażowanych w projekt współpracy opracuje „Plan działań”, określający wdrożenie efektów realizacji projektu w regionie.
- **Platformy na rzecz pogłębiania wiedzy na temat polityk** (ang. Policy Learning Platforms): przestrzeń zapewniająca możliwość ciągłego uczenia się, gdzie każda z organizacji działających w obszarze rozwoju regionalnego w Europie znajdzie rozwiązania dla poprawy sposobu realizacji polityk publicznych³⁷.

Potencjalnymi beneficjentami Programu są instytucje publiczne, podmioty prawa publicznego lub podmioty prywatne o charakterze non profit, takie jak:

- krajowe, regionalne i lokalne władze:
 - odpowiedzialne za stymulowanie wszelkich form innowacji (włączając technologiczne, organizacyjne, społeczne),
 - odpowiedzialne za udzielanie wsparcia w obszarze przedsiębiorczości i MŚP,
 - odpowiedzialne za obszary polityki dotyczącej energii, mobilności i gospodarki niskoemisyjnej,
 - odpowiedzialne za kwestie związane z dziedzictwem naturalnym i kulturowym
 - związane z jakością środowiska i efektywnym gospodarowaniem zasobami,

³⁵ <https://www.ewt.gov.pl>, dostęp: 11.09.2015

³⁶ <http://www.interreg4c.eu>, dostęp: 11.09.2015

³⁷ <http://www.ewt.gov.pl>, <http://www.interreg4c.eu/interreg-europe>, dostęp: 20.02.2015

- regionalne agencje energetyczne,
- agencje ds. transportu i mobilności,
- agencje ds. środowiska,
- agencje rozwoju regionalnego,
- organizacje odpowiedzialne za zarządzanie obszarami naturalnymi lub dziedzictwem kulturowym i ich wykorzystywanie,
- uniwersytety, instytuty badawcze i wiedzy, instytucje szkolnictwa wyższego,
- operatorzy parków technologicznych i nauki, centrów innowacji, inkubatorów przedsiębiorczości i inne organizacje reprezentujące społeczność regionalnych MŚP,
- izby gospodarcze i handlowe,
- podmioty odpowiedzialne za kształcenie i prowadzenie szkoleń zawodowych,
- podmioty wspierające biznes oraz organizacje reprezentujące sektor MŚP i środowisko biznesowe,
- podmioty publiczne podlegające przepisom prawa publicznego, które podejmują działania na rzecz przejścia na gospodarkę emisyjną,
- podmioty w sektorach gospodarki wywierające silny wpływ na dziedzictwo naturalne i kulturowe lub od nich uzależnione (rybołówstwo, rolnictwo, turystyka itp.),
- inne podmioty:
 - właściwe w zakresie rozwoju regionalnych struktur innowacyjności i kompetencji,
 - o istotnym znaczeniu dla ochrony i rozwoju dziedzictwa naukowego i kulturowego,
 - o znaczeniu regionalnym zaangażowane w proces efektywnego gospodarowania zasobami³⁸.

Wsparcie Konwentu Współpracy Samorządowej Polska – Ukraina , granty Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego

W ramach funduszy międzynarodowych, samorządy mają możliwość skorzystania ze wsparcia Konwentu Współpracy Samorządowej Polska – Ukraina oraz grantów Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego.

Do podstawowych działań Konwentu Współpracy Samorządowej Polska – Ukraina należą:

- propagowanie współpracy pomiędzy samorządami Polski i Ukrainy,
- wzajemna wymiana doświadczeń,
- realizacja wspólnych przedsięwzięć w zakresie wymiany młodzieżowej, kulturalnej, edukacyjnej,
- tworzenie warunków dla generowania środków finansowych służących tej współpracy,

Konkursy ogłaszane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP

Kolejnym źródłem, z którego samorządy mogą pozyskać środki finansowe na projekty współpracy międzynarodowej są konkursy ogłaszane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP: „Współpraca z Polonią i Polakami za granicą”, „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej”, „Polska pomoc rozwojowa” czy „Wsparcie samorządowego i obywatelskiego wymiaru polskiej polityki zagranicznej”.

³⁸ <https://www.ewt.gov.pl>, dostęp: 31.08.2015

7. Wnioski i rekomendacje

Jednostki samorządu terytorialnego konkurują ze sobą o status gminy lub miasta bardziej rozwiniętego gospodarczo, atrakcyjnego dla mieszkańców, przyjaznego inwestorom, ale także czystego, dobrze skomunikowanego, dobrze zarządzanego z kompetentną i otwartą na zmiany administracją. Jednak nie zawsze dostrzegają potencjał oraz korzyści, jakie wynikają ze współpracy międzynarodowej dla osiągnięcia tych przewag i zapewnienia trwałych warunków ich społeczno – gospodarczego rozwoju. Podejmowane działania na rzecz współpracy międzynarodowej przez samorządowców w województwie śląskim nie dorównują tym realizowanym w zachodniej części naszego kontynentu³⁹, kończą się najczęściej na podpisaniu dokumentu – umowy o współpracy partnerskiej lub porozumienia. Znacznie rzadziej przekłada się to na faktyczne działania i wspólne inicjatywy.

Gminy województwa śląskiego najchętniej podejmują współpracę z miastami najbliższych sąsiadów (Niemcy, Republika Czeska, Słowacja) a także z jednostkami samorządowymi z Francji, Rosji i Włoch. Jednocześnie coraz częstsze stają się nawiązywanie kontaktów z JST z różnych części świata.

Jak wynika z przeprowadzonych analiz współpraca międzynarodowa gmin województwa śląskiego realizowana jest z różną intensywnością, w różnych obszarach, dziedzinach współpracy zsyntetyzowanych do poniższych priorytetowych obszarów współpracy:

Jednostki samorządowe z terenu województwa śląskiego orientują się na współpracę w obszarze kultury, sportu i turystyki. Potencjał prowadzenia współpracy i wymiany doświadczeń w obszarze gospodarczym jest znaczny, aczkolwiek wykorzystywany jedynie w niewielkim stopniu. Przeprowadzone badania wskazują, iż wymierne efekty działań w tym zakresie są dostrzegane przez władze samorządowe co może stanowić punkt wyjścia do podejmowania aktywnych działań w tym

³⁹ Sobolewska A., *Bariery w podejmowaniu współpracy międzynarodowej przez samorzady*, www.ipp24.pl, dostęp: 30.07.2015

zakresie. Najczęściej gminy angażują się w realizację wydarzeń o charakterze promocyjnym (promocja kultury, walorów turystycznych, rzadziej przedsiębiorczości). Gminy, pomimo dostępnych mechanizmów wsparcia, niechętnie korzystają z narzędzia realizacji współpracy, jakim są projekty międzynarodowe. Wynika to z często niewielkiego budżetu na realizację działań, a także niewystarczającej ilości odpowiednio wykwalifikowanej i doświadczonej kadry.

Rozpowszechnionymi formami realizowanej współpracy międzynarodowej są:

- wzajemne, cykliczne prezentacje dorobku i osiągnięć,
- konferencje i kongresy,
- organizacja wspólnych cyklicznych oraz jednorazowych przedsięwzięć międzynarodowych,
- udział w programach międzynarodowych, w tym programach unijnych i inicjatywach wspólnotowych,
- udział w targach turystycznych, gospodarczych i inwestycyjnych,
- powoływanie forów przedsiębiorców,
- współdziałanie z placówkami dyplomatycznymi w kraju i za granicą, z działającymi w Polsce zagranicznymi instytutami kultury i z instytutami polskimi za granicą,
- współdziałanie z mediami,
- uczestnictwo w międzynarodowych zrzeszeniach społeczności lokalnych i regionalnych,
- opracowywanie ramowych, wieloletnich programów współpracy.

Powody podejmowania współpracy

Główne powody podejmowania współpracy międzynarodowej to:

- stworzenie możliwości wymiany międzynarodowej dla mieszkańców gminy (powiatu),
- promocja gminy (powiatu) na arenie międzynarodowej,
- przeniesienie dobrych praktyk z zagranicznych jednostek samorządowych na grunt lokalny,
- możliwość ubiegania się o fundusze z ze środków zewnętrznych,
- rozwój wiedzy i kompetencji urzędników jednostki oraz urzędników z jednostki partnerskiej przez stałą wymianę.
- prestiż,
- dążenie do uzyskania wpływu na decyzje dotyczące samorządów, które są podejmowane przez Instytucje Unii Europejskiej,
- zachęty ze strony polskiej administracji (w tym centralnej).

Podjęcie współpracy międzynarodowej jest jednym z najskuteczniejszych narzędzi promowania jednostki poza granicami kraju, a środki wydane na działania na arenie międzynarodowej mogą w przyszłości przynieść wymierne korzyści w postaci większej liczby inwestorów czy turystów.

Bariery dla realizacji współpracy

Do największych trudności i barier w realizacji działań w partnerstwie międzynarodowym należą:

- brak prawnego obowiązku obligującego gminy, powiaty czy miasta do tworzenia strategii współpracy danej jednostki z podmiotami zagranicznymi,
- bariera nieznajomości języków obcych,
- brak odpowiedniej ilości wykwalifikowanej kadry,
- niski budżet,
- brak akceptacji społecznej dla tego typu działań,
- trudności terytorialne – brak bezpośredniego sąsiedztwa.⁴⁰

⁴⁰ Sobolewska A., *Bariery w podejmowaniu współpracy międzynarodowej przez samorzady*, www.ipp24.pl, dostęp: 30.07.2015

Jak wynika z przeprowadzonych analiz gminy w województwie śląskim są świadome możliwości, które niesie za sobą współpraca z zagranicą, jednak jeszcze nie do końca potrafią z nich skorzystać. Narzędziem, które może wspomóc proces realizacji działań w partnerstwie na arenie międzynarodowej jest **strategia współpracy jednostki z podmiotami zagranicznymi**. Ważne jest również zatrudnianie odpowiednio przygotowanej kadry na stałe zaangażowanej w utrzymywanie i nawiązywanie nowych kontaktów z zagranicą. Istotne jest dostrzeżenie korzyści oraz wykorzystywanie możliwości płynących z realizacji wspólnych projektów w międzynarodowym partnerstwie, które oprócz walorów edukacyjnych, poznawczych i promocyjnych, realizują działania infrastrukturalne. Rozwój obszaru gospodarczego jest również rekomendowanym kierunkiem działań dla samorządów lokalnych, który może przynieść duże korzyści w postaci nowych inicjatyw gospodarczych, innych rynków dla eksportu rodzimych, lokalnych produktów.

Rekomendacje dla gmin województwa śląskiego

- opracowanie strategii współpracy międzynarodowej uwzględniającej specyficzne uwarunkowania gminy,
- analiza i ocena partnerów pod kątem możliwości prowadzenie ukierunkowanych form współpracy,
- wybór partnerów i obszarów koncentracji współpracy zgodnych z polityką regionalną oraz strategią rozwoju gminy,
- rozszerzenie zakresu działań w innych niż kultura oraz edukacja obszarach współpracy zgodnych z preferencjami i kierunkami rozwoju gminy,
- podejmowanie inicjatyw na rzecz realizacji wspólnych projektów w partnerstwie międzynarodowym, eksperymentowania (ang.: Urban Labs), wdrażania innowacyjnych rozwiązań i realizacji inwestycji,
- podnoszenie kwalifikacji (zwłaszcza językowych) pracowników administracji lokalnej,
- identyfikacja potencjalnych partnerów gospodarczych do realizacji wspólnych działań we współpracy międzynarodowej.

Rekomendacje dla władz regionu

- podjęcie dialogu z jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty) województwa Śląskiego w celu identyfikacji ich potrzeb oraz oczekiwań w stosunku do władz regionu w zakresie rozwoju współpracy międzynarodowej,
- budowa wspólnej strategii monitoringu i rozwoju w obszarze współpracy międzynarodowej,
- w oparciu o wspólną strategię marketingową, prezentacja na targach międzynarodowych opracowanej wspólnie z gminami oferty rozwoju współpracy międzynarodowej,
- pośrednictwo w kojarzeniu partnerów, w odpowiednich obszarach rozwojowych,
- wprowadzenie systemu stymulowanie inicjatyw podejmowanych przez gminy, w tym programu wspierającego realizację projektów międzynarodowych,
- przeprowadzenie akcji informującej na temat kosztów i korzyści płynących z realizacji współpracy międzynarodowej, prezentacja kierunków oraz możliwości rozwoju,
- podejmowanie działań na rzecz wzmacniania kompetencji kadry administracyjnej, np. organizacja szkoleń,
- inicjowanie współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego a podmiotami gospodarczymi.

8. Materiały źródłowe

pozycje literaturowe

1. Fuksiewicz A., Łada A., Wenerski Ł., *Współpraca Zagraniczna Polskich Samorządów. Wnioski z badań*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2012
2. Malendowski W., Ratajczak M. (red.), *Euroregiony – mosty do Europy bez granic*. Dom Wydawniczy „Eliksa”, Warszawa, 2000
3. *Priorytety polskiej polityki zagranicznej 2012-2016*, Warszawa 2012
4. Sapała M., *Rola władz terytorialnych w Unii Europejskiej. Formy prezentacji interesów na forum europejskim*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005
5. Skorupska A., *Współpraca międzynarodowa samorządu gminnego*, Warszawa 2005, ISBN 83-89607-55-7
6. Sobolewska A., *Bariery w podejmowaniu współpracy międzynarodowej przez samorzdy*, www.ipp24.pl
7. Benchmarking potencjału endogenicznego miast/gmin - pomiar absorpcji innowacji technologicznych w JST - Raport podsumowujący; Obserwatorium technologie dla Ochrony Środowiska, Główny Instytut Górnictwa, listopad 2015 r.

akty prawne

1. Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi, sporządzona w Madrycie dnia 21 maja 1980 r. (Dz.U. 1993 nr 61 poz. 287)
2. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 11 marca 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o samorządzie województwa (Dz.U. 2013 poz. 596)
3. *Opinion of the Committee of the Regions on the "Recommendation of the Congress of Local and Regional Authorities of Europe on a European Charter of Regional Self-Government"*, Official Journal C 144 , 16/05/2001 P. 0005 – 0008,
4. Oświadczenie Rządowe z dnia 14 lipca 1994 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego, sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985 r. (Dz. U. Nr 124, poz. 608).
5. *Recommendation 34 (1997) on the draft European charter of regional self-government*
6. Ustawa z dnia 15 września 2000r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych (Dz.U. 2000 nr 91 poz. 1009)

strony internetowe

- <http://www.act4ppp.eu/pilot-projects>
- <http://bielskobiala.naszemiasto.pl>
- <http://bielsko.gosc.pl>
- http://www.bcn.cat/edcities/aice/estatiques/angles/sec_iaec.html
- <http://www.czystochowa.pl>
- <https://www.dorsten.de>
- <http://www.eurocities.eu/>
- <http://eur-lex.europa.eu>
- <http://europasrodkowa.gov.pl>
- <http://www.europesinschool.com>
- <http://www.ewt.gov.pl>,
- <http://ewt.slaskie.pl>
- <https://www.facebook.com>
- gosilesia.pl
- <http://www.iclei.org/>
- <http://www.inca-ce.eu/>

- <http://www.interreg-central.eu>
- <http://www.interreg4c.eu/interreg-europe>
- <https://www.katowice.eu>
- <http://www.old.katowice.eu>
- <http://www.powiatwodzislawski.pl>
- <http://www.prompt-interreg.eu/>
- <http://www.psouu.org.pl/>
- <http://www.radiojura.com.pl>
- <http://www.re-green.eu/en>
- <http://www.reuris.gig.eu>
- <http://www.rybnik.eu>
- <http://sdt.unwto.org>
- turystyka.subregion.pl
- <http://urbact.eu/>,
- <https://wcd.coe.int>
- <http://www.zory24.pl/>
- <http://www.zory.pl>